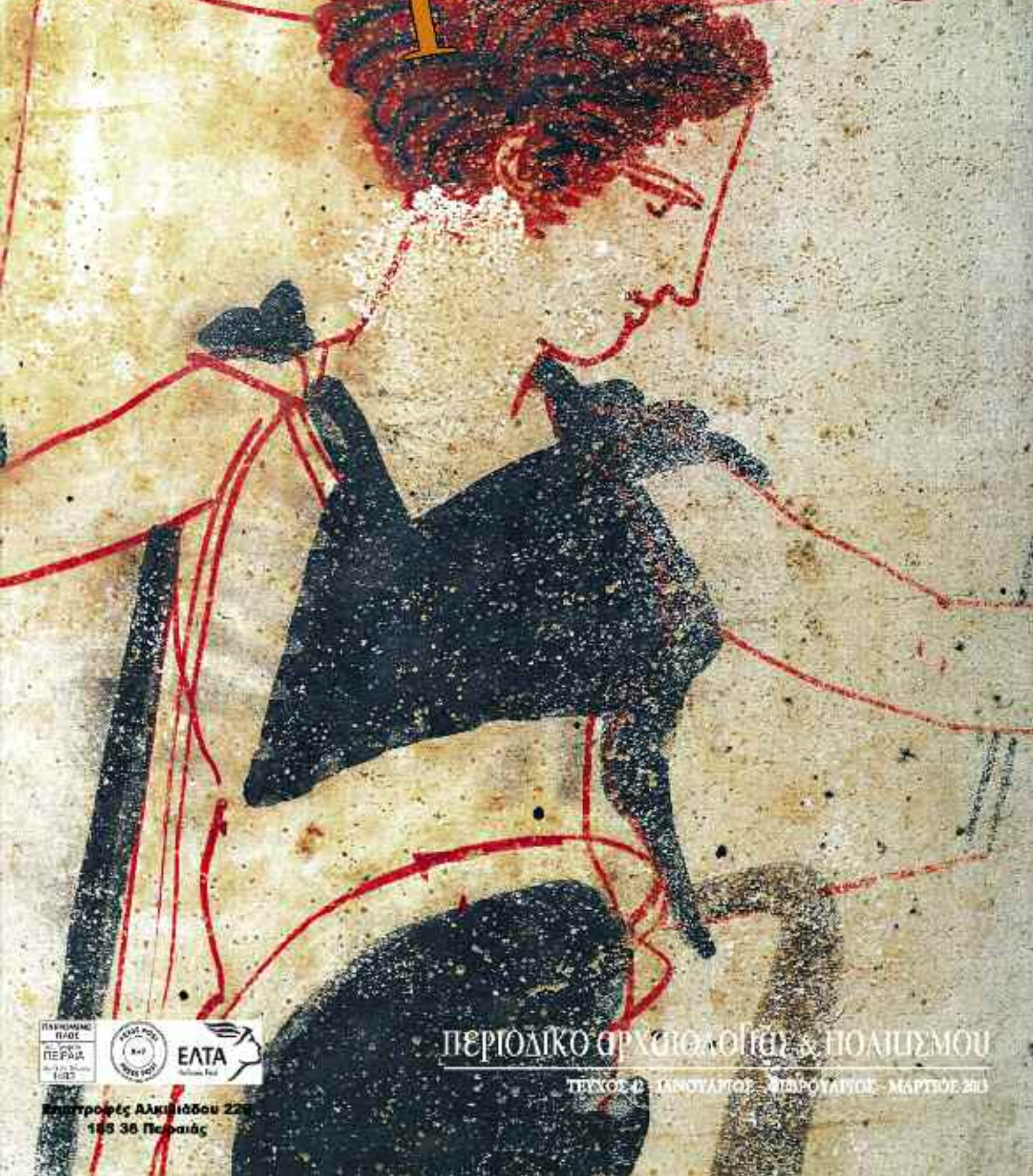

ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ

Επιτροπές Αλκιβιάδου 229
185 36 Πειραιάς

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 2 - ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 2013

σελ. 4

σελ. 8

σελ. 18

σελ. 20

- 3 ΓΝΩΜΗ: Περί της ταυτότητας της πόλης
Του Προέδρου Γιάννη Πολυχρονόπουλου
- 4 **Αρχιτεκτονικά**
Atelier 66. Σουζάνα και Δημήτρης Αντωνακάκης
Του Γιώργου Γάρδα, Αρχιτέκτονα Μηχανικού - Πολιτικού Μηχανικού Ε.Μ.Π.
- 8 **Αρχαιολογικά**
Οι αρχαίες γιορτές της Δήμητρας. Τα Ελευσίνια Μυστήρια
Του Γιώργου Σταϊνχάουερ, Αρχαιολόγου - τ. Εφόρου Αρχαιοτήτων
- 13 **Λογοτεχνικά**
Έλληνες ποιητές της Μαριούπολης
Της Ναταλίας Μπάσενκο - Κόρμαλη, φιλολόγου
- 16 **Αρχαιολογικό Πανόραμα από την Ελλάδα και τον κόσμο**
Επιμέλεια, Κωστή Μανωλάκη
- 18 **Πειραϊκές προσωπικότητες**
Δημοσθένης Πουρής
Του Μιχάλη Βλάχου, Δικηγόρου ε.τ.
- 20 **Ματιές στην Πειραϊκή Ιστορία**
Ελληνικά γραμματόσημα με Πειραϊκά θέματα
Του Δημήτρη Κρασονικοδάκη, ερευνητή Πειραϊκής Ιστορίας
- 23 **Βιβλιοπαρουσίαση, Επιμέλεια Γεράσιμος - Νικόλαος Μπουγάς**
- 24 **Εν τέλει...** Σχολιογραφικά

“ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ”

Τριμηνιαία Έκδοση του Συλλόγου “ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ & ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΕΙΡΑΙΑ”
Αθήναι 229, 185 36 Πειραιάς • Τηλ.: 210-42.88.018 - Τηλ. & Φαξ 210-42.88.017

• ΚΩΔ. ΕΝΤΥΠΟΥ 035702 • Τεύχος 42 - Ιανουάριος - Φεβρουάριος - Μάρτιος 2013

ΕΚΔΟΤΗΣ:

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ
Δερβενακίων 24, 185 45 Πειραιάς,
Τηλ. 210-4060000

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΥΛΗΣ:

ΚΩΣΤΗΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ
Μουσών 66, 185 34 Πειραιάς
Τηλ.: 210-4130939

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΓΑΡΔΑ
ΚΩΣΤΗΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ
ΓΕΡ.-ΝΙΚ. ΜΠΟΥΓΑΣ

Το περιοδικό κυκλοφορεί εκτός εμπορίου.
Διανέμεται δωρεάν.

Τα ενυπόγραφα άρθρα δεν εκφράζουν υποχρεωτικά τις
απόψεις του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου.

ΑΤΕΛΙΕ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΓΕΩΡΓΙΑ & ΜΑΡΙΑ - ΕΛΕΝΗ ΜΟΥΡΟΥΣΙΑ Ο.Ε.
Κολλοκοτρώνη 144, 185 36 ΠΕΙΡΑΙΑΣ
Τηλ.: 210-41 82 591, 210-4537521, Φαξ: 210-45 32 911

ΣΗΜΕΙΑ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ “ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ”

- Δημαρχείο Πειραιά: Πλ. Κοραή 1
- Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά: Χαρ. Τρικούπη 31

Βιβλιοπωλεία:

- ΑΙΓΗΣ: Βασ. Γεωργίου Α΄ 11, Πειραιάς
- ΝΕΟΣ ΚΥΚΛΟΣ: Καραοδή & Δημητρίου 43, Πειραιάς
- PASSPORT: Καραϊσκού 119, Πειραιάς

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Ζωγραφική λεπτομέρεια από ρήκυθο - Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά

Περί της ταυτότητας της πόλης

του ΓΙΑΝΝΗ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ

Προέδρου του Συλλόγου

"Οι Φίλοι Αρχαιολογικού Μουσείου,
Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων Πειραιά"

Η έκθεση έργων από τον αρχιτεκτονικό διαγωνισμό για τη δημιουργία τοπόσημου στο Ν. Φάληρο που διοργανώθηκε αυτή την περίοδο στο Μουσείο Μπενάκη, μου δίνει το ερέθισμα για το παρόν άρθρο. Θέλω να μοιραστούμε μαζί τους προβληματισμούς για το τι είναι και τι εντυπώσεις παράγει η ταυτότητα της πόλης. Η ταυτότητα είναι κάτι αναλοιώτο στο χρόνο;

Ή μήπως αλλάζει και επαναπροσδιορίζεται; Η ταυτότητα μιας πόλης προσδιορίζεται από τον χαρακτήρα και τη φυσιογνωμία της, δηλαδή από το σύνολο των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που την κάνουν μοναδική μέσα από την έκφραση μιας συνολικής εικόνας.

Στη φυσιογνωμία μιας πόλης συμβάλλουν κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά, ο πολεοδομικός ιστός, τα σημεία αναφοράς, οι διαδρομές, η μορφή των δρόμων και των πλατειών, ο μνημειακός πλούτος, τα ιστορικά σύμβολα.

Η ιστορία ενός τόπου είναι από τα πιο σημαντικά στοιχεία της φυσιογνωμίας του. Το πολιτιστικό του στίγμα και η ιδιαιτερότητά του, που τον κάνει μοναδικό. Η ταυτότητα μιας πόλης είναι εν τέλει το σύνολο των ατομικών απόψεων και συναισθημάτων που παράγονται από αυτήν.

Τοπόσημα είναι συνήθως αρχιτεκτονικά μνημεία που κάνουν ένα τόπο καθολικά αναγνωρίσιμο. Η Ακρόπολη είναι το κατεξοχήν τοπόσημο της Αθήνας, ή ο Πύργος του Άιφελ για το Παρίσι. Το ίδιο τοπόσημο για τον Πειραιά μπορεί να πει κανείς το Δημοτικό Θέατρο.

Ο Πειραιάς, είναι μια πόλη μοναδική στην Ελλάδα. Τα ιδιαίτερα γεωφυσικά χαρακτηριστικά του με την απέραντη ακτογραμμή του, το λιμάνι με την ατμόσφαιρά του, η κοινωνική και οικονομική του φυσιογνωμία που το καθιστούσαν «Μάντζεστερ της Ανατολής», το ιστορικό του φορτίο από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας, τα πολιτιστικά «κοιτάσματα» που διαθέτει, το γεγονός ότι υπήρξε η μήτρα του «ρεμπέτικου», ότι η βιωματική εμπειρία αποτυπώνε-

ται στα εκατοντάδες τραγούδια που αναφέρονται σ' αυτή την πόλη, συνθέτουν την ταυτότητά της.

Παρ' όλες τις αλλοιώσεις, τις μεταλλαγές που έφερε η ιστορική πορεία και οι διάφορες κρίσεις στη φυσιογνωμία του Πειραιά, εν τούτοις παραμένουν ακόμη μερικά από τα χαρακτηριστικά και από το παλιό «άρωμά του».

Όλοι μας πρέπει να προβληματιστούμε τι πρέπει να διατηρήσουμε και τι να αλλάξουμε στη δομή και τη φυσιογνωμία της πόλης, ώστε στις σύγχρονες συνθήκες του ανταγωνισμού των πόλεων, ο Πειραιάς να αναδείξει τη μοναδικότητα και την ιδιαιτερότητά του, που θα τον καθιστούν ελκυστικό, προκαλώντας ψυχολογική ικανοποίηση στους κατοίκους του και στους επισκέπτες του.

Η ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων, η προβολή του Αρχαιολογικού Μουσείου και η συνύπαρξή τους με τη σύγχρονη μορφή της πόλης είναι ένα από τα στοιχεία για την διαμόρφωση της σύγχρονης ταυτότητας του Πειραιά.

Οι δραστικές παρεμβάσεις, που χρειάζονται ώστε, μαζί με τις σύγχρονες λειτουργίες, να ζωντανεύει η ιστορική μνήμη της πόλης, πρέπει να είναι το αντικείμενο διαρκούς αναζήτησης, με συνεχή επικαιροποίηση, όλων των ενδιαφερομένων φορέων, που θα πρέπει επιτέλους να αποκτήσουν κουλτούρα συνεργασίας, για την αποτελεσματικότητα των σχεδιασμών και την υλοποίηση του οράματος για τον Πειραιά του αύριο.

atelier66

ΣΟΥΖΑΝΑ & ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΝΤΩΝΑΚΑΚΗΣ

*«...σε ότι σωστά και σε ότι λάθος
 προσπάθησα, οδηγήθηκα από την έγνοια μου
 να είμαι συνεπής σε κάποιες Αρχές που
 επιχείρησα να τηρήσω».*
 Δημήτρης Αντωνακάκης

Το σημερινό μας άρθρο, είναι αφιερωμένο στο έργο της Σουζάνας και του Δημήτρη Αντωνακάκη. Των σπουδαίων σύγχρονων αρχιτεκτόνων, (από τους πιο σημαντικούς της εποχής μας), που με το έργο τους άφησαν το δικό τους ίχνος στην Αρχιτεκτονική. Συνοδοιπόροι στην ζωή και στην τέχνη από το 1958, ιδρυτικά μέλη (μαζί με την Ελένη Γούση-Δεσύλλα) του γραφείου τους atelier66 από το 1965, συνέβαλαν στη διαμόρφωση των σύγχρονων αρχιτεκτονικών τάσεων, έχοντας δημιουργήσει ένα χαρακτηριστικό στυλ που κατέστησε την δουλειά του atelier αναγνωρίσιμη, αποφεύγοντας την επιρροή της εκφυλιστικής εμπορευματοποίησης.

Η Σουζάνα Αντωνακάκη γεννήθηκε στην Αθήνα το 1935. Απόφοιτος Αρχιτεκτονικής Σχολής ΕΜΠ Αθηνών το 1959. Αντεπιστέλλον μέλος της Γαλλικής Ακαδημίας Αρχιτεκτονικής 1955. Μέλος της Εθνικής Γραμματείας UIA. Μέλος της διδακτικής ομάδας του International Design Seminar 1987 στην Αρχιτεκτονική Σχολή του TU Delft και 1988 στο Split. Μέλος της Εθνικής Γραμματείας και της Κριτικής Επιτροπής στο European 1989.

Ο Δημήτρης Αντωνακάκης γεννήθηκε στα Χανιά το 1933. Απόφοιτος της Αρχιτεκτονικής Σχολής του ΕΜΠ το 1958. Επιμελητής της Αρχιτεκτονικής Σχολής από το 1958 έως το 1992. Μέλος της διδακτικής ομάδας του International Design Seminar (1987) στην Αρχιτεκτονική Σχολή του TU Delft και 1988 στο Split. Αντεπιστέλλον μέλος της Γαλλικής Ακαδημίας Αρχιτεκτονικής (Academie d' Architecture) 1995. Επισκέπτης καθηγητής στην Αρχιτεκτονική Σχολή του MIT 1994, 1999. Επισκέπτης καθηγητής στο ΕΜΠ 1997-1998, στο Πανεπιστήμιο Πατρών 1999-2000 και Καλλιτεχνικός Διευθυντής του Κέντρου Αρχιτεκτονικής της Μεσογείου (KAM), Χανιά Κρήτης 1997-2000.

Στην σχεδίαση των έργων τους, επιχειρούν να διατυπώσουν με όρους αρχιτεκτονικούς ότι τα σπίτια προορίζονται για να "κατοικηθούν" ("δοχεία" ζωής κατά τον Άρν Κωνσταντινίδη). Η προϋπόθεση του "κατοικείν" παραπέμπει στην προαιώνια σχέση ανάμεσα στον χώρο

ΕΙΚ. 1 ΔΙΠΛΟΚΑΤΟΙΚΙΑ ΣΤΗ ΒΟΥΛΑ 89-92

ΕΙΚ. 2 ΔΙΩΡΟΦΗ ΜΟΝΟΚΑΤΟΙΚΙΑ ΠΑΡΝΗΘΑ 90-95

και στον άνθρωπο, σχέση σωματική που απαιτεί την αναζήτηση μιάς βαθιάς "εσωτερικότητας" σε όλα τα επίπεδα της συνθετικής διαδικασίας. Αυτή η άποψη αποκλείει τις επιπόλαιες εξωστρεφείς και επιδεικτικές προσεγγίσεις.

Το έργο τους παραπέμπει στους Έλληνες μοντερνιστές, όπως στον Δημήτρη Πικιώνη και τον Άρη Κωνσταντινίδη. Ο Τζώνης θεωρεί το έργο του γραφείου Αντωνακάκη έναν συνδυασμό της τοπογραφικής πορείας του Πικιώνη, με τον "διεθνή" κάνναβο του Κωνσταντινίδη.

Πέρα από την ίσως υπερτονισμένη συνέχεια του έργου του Πικιώνη και του Κωνσταντινίδη, είναι ευδιάκριτες οι επιρροές του μπρουταλισμού, όπως εκφράστηκε στον ώριμο Corbysier, της ένταξης στο τοπίο σύμφωνα με το παράδειγμα του Ασλτο, της γεωμετρικής οργάνωσης των χώρων με αναφορές

στον Loos, της ευαισθησίας ως προς την ιστορία του Καη και του ανανεωμένου αναθεωρητικού μοντερνισμού του Team X και ιδιαίτερα του Van Eyck. (Νίκος Καλογήρου)

Σύμφωνα με το Kenneth Frampton (στο κείμενό του "Greek Regionalism and the Modern Project: A collective Endeavour"), το έργο του atelierδό καταχωρήθηκε χωρίς μεγάλη δυσκολία στον "**κριτικό τοπικισμό**" μέσα στην πτυχή του οποίου ενέταξε στις αρχές του 1980 αρχιτέκτονες πολύ διαφορετικούς με την ίδια όμως εχθρική στάση ως προς την λεγόμενη ομοιογένεια και την ίδια μέριμνα για το ρίζωμα του μοντέρνου λόγου στην κλίμακα του εγχώριου.

Ο κριτικός τοπικισμός δεν είναι τόσο ένα στυλ, όσο μια κριτική κατηγορία, προσανατολισμένη σε κάποια κοινά χαρακτηριστικά. Ο σχεδιασμός των κτι-

ρίων προκύπτει μέσα από μια διπλή κατανόηση του τόπου, ως φύσης και ως δημιουργίας του ανθρώπου: η κίνηση του ήλιου, το κλίμα και η θέα δίνουν τη σχέση του εσωτερικού και του εξωτερικού χώρου, μετρούν τα όρια και χαράζουν τις βασικές πορείες του ανθρώπου στις μετακινήσεις του.

Ωστόσο, κατά τους ίδιους τους αρχιτέκτονες, όσοι ενδιαφέρονται για τον προσανατολισμό της δουλειάς τους, πρέπει να πάρουν τις αναγκαίες αποστάσεις από την κυρίαρχη μέχρι σήμερα τοποθέτηση του έργου τους στο πλαίσιο του "κριτικού τοπικισμού", αφαιρώντας της ίσως μια σειρά από διαφορετικές, αλλά χρήσιμες για την κατανόησή του, θεωρητικές προσεγγίσεις.

Η αρχιτεκτονική του γραφείου είναι γενικώς ασύμμετρη, αφού ο νόμος της απορρέει από την λειτουργία και την κατασκευή. Τα ανοίγματα και τα μπαλ-

ΕΙΚ. 3 ΔΥΟ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ 99-01

ΕΙΚ. 4 ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΒΑΡΚΙΖΑ 05-09

κόνια εξωτερικεύουν την πολυπλοκότητα του εσωτερικού χώρου. Αντιθέτως, τα υλικά της κατασκευής είναι πολύ απλά: γυμνό μπετόν, που αποκτά μορφή από τα σανίδια του ξυλότυπου, τοίχοι από τούβλα επιχρισμένοι με απλό σοβά ή, σπανιότερα, τοίχοι απότσιμεντόλιθους, ξύλινα κουφώματα και χαρακτηριστικά κλωστρά για στηθαία. Η επεξεργασία των υλικών παραπέμπει ταυτόχρονα στην ανώνυμη ελληνική παράδοση και στην μεγάλη συνέχεια του μοντέρνου, καθαρισμένη από κάθε απόχρωση υψηλής τεχνολογίας. Η αρχιτεκτονική τους είναι χειροποίητη και ανθρώπινη, με όλα τα ηθελήμενα ελαττώματα ενός «μη τελειωμένου» έργου, παρά την πολυπλοκότητα των διαπλεγμένων χώρων και την ποσότητα εργασίας. (Παναγιώτης Τουρνικιώτης)

Κατά τους ίδιους τους δημιουργούς, τα έργα τους οργανώνονται σχεδόν

πάντα γύρω ή με άξονα το υπαίθριο και τις ημιυπαίθριες στεγασμένες προεκτάσεις του. Σχεδόν σε όλα τα έργα τους, ανεξάρτητα από την κλίμακα τους, επιχειρούν να διαμορφώσουν κάποια αυλή, και αυτό όταν δεν είναι δυνατό, ένα εσωτερικό χώρο με τα χαρακτηριστικά αυλής, ένα πλάτωμα, μια πλατεία, γύρω από την οποία οργανώνονται οι ενότητες των δραστηριοτήτων και οι χώροι που τους υποδέχονται. Έναν υπαίθριο ή ημιυπαίθριο χώρο, ο οποίος συχνά σχετίζεται με την είσοδο προς τους κύριους χώρους του κτιρίου και αποτελεί την γενέτειρα της σύνθεσης.

Από την πληθώρα των έργων τους, που μέρος τους παρατίθεται στο παρόν άρθρο, χαρακτηριστικά είναι ο οικισμός Μπάρλου στο Δίστομο (1969) και η πολυκατοικία της Εμ. Μπενάκη (1973) όπου και το γραφείο των αρχιτεκτόνων σήμερα.

Ο οικισμός στο Δίστομο Βοιωτίας (εικόνα 8) είναι ένα οργανωμένο συγκρότημα 85 κατοικιών. Ο οικισμός οργανώνεται σε ζώνες υπαίθριες, ημιυπαίθριες και κλειστές, που δημιουργούν ένα ενιαίο σύνολο. Οι ζώνες αυτές κατεβαίνουν την πλαγιά του βουνού παράλληλα στις υψομετρικές καμπύλες, θέτοντας με ορατό τρόπο ένα ζήτημα διαπραγμάτευσης των ορίων του κτιστού σε σχέση με το ανάγλυφο του φυσικού εδάφους.

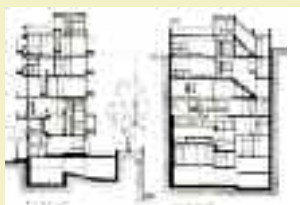
Η περιβόητη πολυκατοικία της Εμ. Μπενάκη (εικόνα 9) κτίστηκε για να στεγάσει τους αρχιτέκτονες και άλλες τρεις οικογένειες, σε ένα κτίριο με υπόγειο, ισόγειο και 4 ορόφους. Τα διαμερίσματα δεν περιορίζονται σε έναν όροφο, αλλά επεκτείνονται σε περισσότερα επίπεδα. Σημαντικός ακόμα είναι ο διαμπερής αερισμός των διαμερισμάτων. Η είσοδος στο κτίριο γίνεται μέσω

ΕΙΚ. 5 ΚΑΤΟΙΚΙΑ Ν.ΚΗΦΙΣΙΑ 90-98

ΕΙΚ. 6 ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΠΑΥΛΙΑΝΗ 04-07

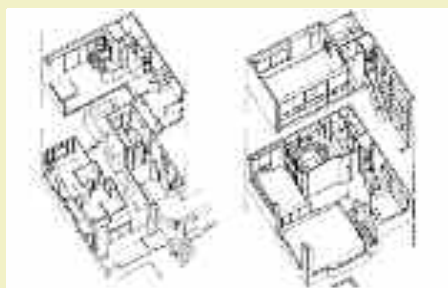
ΕΙΚ 9.
Πολυκατοικία Εμμ. Μπενάκη 118

μιας αυλή, ενώ η κατακόρυφη κίνηση μέσω ανοικτού κλιμακοστασίου, σε επαφή με τον δρόμο και θέα στον λόφο.

Η πολυπλοκότητα των επιπέδων αλλά και των σχέσεων κλειστού χώρου, εκφράζεται στις όψεις με γραφική διάθεση και ένα μορφολογικό λεξιλόγιο που αντλεί στοιχεία από τη αυτογενή παράδοση. Τα υλικά είναι το ανεπίχριστο μπετόν, ο σοβάς βαμμένος σε έντονα χρώματα και το ξύλο των κουφωμάτων.

Η ιδιαιτερότητα της αρχιτεκτονικής είναι ότι ζεις με το έργο τόσο κοντά για ένα διάστημα, καθώς το σχεδιάζεις, το κατοικείς, το περπατάς την ώρα που κατασκευάζεται, συχνά αναλαμβάνεις να το προσαρμόσεις στις μεταβολές που φέρνει ο χρόνος και οι διαφορετικές ανάγκες της ζωής των κατοίκων του, το υποστηρίζεις με όλες τις δυνάμεις σου όποτε χρειαστεί, αλλά σιγά-σιγά απομακρύνεσαι από αυτό και το έργο κάνει την δική του πορεία, τη δική του ζωή, όπως και το παιδί σου. (Σουζάνα Αντωννάκη)

Ευχαριστώ θερμά τον κ. Αντωννάκη για το υλικό που μου παρέσχε για το παρόν άρθρο.

ΕΙΚ. 7 ΟΙΚΙΑ ΖΑΝΝΑ-ΦΙΛΟΠΑΠΠΟΥ (1978-80)

ΕΙΚ. 8 ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΜΠΑΡΛΟΥ (ΔΙΣΤΟΜΟ 1969-1975)

ΟΙ ΑΡΧΑΙΕΣ ΓΙΟΡΤΕΣ ΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΛΕΥΣΙΝΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΤΑΪΝΧΑΟΥΕΡ
Αρχαιολόγου
Τ. Εφόρου Αρχαιοτήτων

Τον παλιό καιρό, πολύ πριν από την ανάπτυξη των καταναλωτικών μηχανισμών που έχουν αναλάβει τη συστηματική καπνολαγία της, η γιορτή ήταν η μαγική διακοπή στην αδιάκοπη και αδιάφορη ροή του χρόνου της καθημερινότητας, όταν οι άνθρωποι, ενωμένοι σε μια μοναδική χαρμόσυνη στιγμή, γύρω από το το βωμό ή το τραπέζι, επανασυνδέονταν με τους ρυθμούς της αιώνιας ανακύκλησης και με τις αιώνιες αξίες που διέπουν τη ζωή και τη φύση, συμμετέχοντας έτσι κι αυτοί και βοηθώντας στην ανανέωση τους. Ήταν εκείνες οι αγροτικές κυρίως γιορτές, που καθόριζαν - δίνοντας την ονομασία των μηνών - το ημερολόγιο της αρχαίας πόλης, και ακολουθώντας βήμα με βήμα τους εποχικούς ρυθμούς της αναπαραγωγής της βλάστησης, αναθεμελιώναν κάθε χρόνο την επιβίωση της κοινότητας και επανίδρυαν τις ηθικές βάσεις της.

Στη δημοκρατική Αθήνα, που ήξερε να συνδυάζει την ορθολογική σκέψη με την θρησκευτική παράδοση, ένα πολιτικό ημερολόγιο δέκα μηνών (όσες και οι φυλές που εκ περιτροπής αναλάμβαναν τη διοίκηση), συνυπήρχε με το αρχαίο θρησκευτικό ημερολόγιο των δώδεκα προσαρμοσμένων στις εποχές και τους ρυθμούς της αγροτικής παραγωγής, σεληνιακών μηνών, με ονόματα που απηχούν ως επί το πλείστον παλιές ξεχασμένες αγροτικές λατρείες, πανάρχαιων θεοτήτων της βλάστησης. Σ' αυτές ανήκει και η πολιούχος των Αθηνών θεά της σοφίας και των τεχνών, στη μεγάλη γιορτή της οποίας, τα Μεγάλα Παναθήναια, η θείκη λατρεία ταυτιζόταν με εκείνη της πόλης.

Δύο ήταν οι θεοί στους οποίους πριν και πάνω από όλους τους άλλους ήταν αφιερωμένες οι γιορτές στους δήμους της Αττικής, ο Διόνυσος και η Δήμητρα, οι μεγάλοι θεοί του χωρικού, που δεν θα τους συναντήσουμε στον αριστοκρατικό κύκλο του ομηρικού Δωδεκαθέου. Για τον ενθουσιαστικό θεό και τις γιορτές του κρασιού, που συντρόφευαν το γεωργό στους τέσσερις μακρούς μήνες της χειμερινής αργίας, από τον Ποσειδέωνα (Δεκέμβριο) έως τον Ανθεστη-

ριώνα (Μάρτιο), μιλήσαμε σε παλαιότερο τεύχος του περιοδικού. Διαφορετικό το ύφος της πανάρχαιας λατρείας της Μητέρας Γης (όπως πολλοί ερμηνεύουν το όνομα της Δήμητρας, Δα=Γα-μάτερ). Γιατί, αν το κρασί ζεσταίνει την καρδιά του ανθρώπου, η επιβίωση της οικογένειας του εξαρτάται αποκλειστικά από την πορεία της ετήσιας σοδειάς. Το σιταρένιο ψωμί, συχνότερα ο κυλός ή η γαλέττα από κριθάρι, που καλύτερα ταιριάζει στα φτωχά χώματα και το άνυδρο κλίμα αυτής της χώρας, είναι η βάση της διατροφής του (σιτοφάγους δεν ονομάζει το έπος τους πολιτισμένους λαούς;), εξασφαλίζοντας με μια ημερήσια κατανάλωση 800-1.400 γρ. περίπου το 75% των αναγκών θερμίδων, που συμπλήρωναν το λάδι, το κρασί και το προσφάι (ψάρι, τυρί, σύκα κλπ), έτσι που μια κακή σοδειά ή ο αφανισμός της από τον εχθρό να απειλεί την κοινότητα με πείνα, μια σειρά από κακές σοδειές με την ολοκληρωτική καταστροφή.

Η Δήμητρα με την Κόρη (Περσεφόνη), ευλαβικά καλούμενες οι Θεές, εί-

ναι γυναικείες θεότητες, όπως η ίδια η Γη, όπως και οι γυναίκες που πρώτες στην χαραυγή του πολιτισμού, καλλιέργησαν τη γη. Και οι γιορτές της είναι αποκλειστικά γυναικείες μαγικές τελετουργίες, που συνόδευαν βήμα με βήμα, από τον Ιούνιο έως τον Ανθεστηριώνα, την καλλιέργεια από τη λίπανση και τη σπορά έως το όργωμα, και την πρώτη εμφάνιση του σταχίου.

Λίγο πριν από τα μέσα του Σκироφωριώνα (Ιούνιο), μήνα, στη γιορτή των Σκίρων οι γυναίκες ρίχνουν σε χάσματα γής σφαγμένα χοιρίδια μαζί με κουλουράκια σε σχήμα ανδρικών οργάνων και φιδιών (εικ. 1). Στα Θεσμοφόρια, τον μήνα Πυανεψίωνα (Οκτώβριο), μήνα της σποράς, ανεβαίνουν σε πομπή στο Θεσμοφόριον (Ανοδος), όπου κατασκηνώνουν σε πρόχειρες καλύβες για 3 ή 4 μέρες σε ένα μαντρωμένο, απαγορευμένο αυστηρά στους άντρες, χώρο. Τα σάπια πλέον κρέατα των Σκίρων ανασύρονται και ανακατεμένα με το σπόρο, σκορπίζονται στα χωράφια, σαν ένα είδος μαγικό λίπασμα. Την επόμενη, τη "Νηστεία", μια μέρα της στέρησης, απαραίτητη για τη διατήρηση της ενέργειας, που έπρεπε να διαβιβαστεί στο σπόρο, ακολουθεί τέλος η εύθυμη, α-

εικ. 1
Τελετή της
εορτής των
Σκίρων
Λήκυθος
430 π.Χ.,
Αθήνα Εθν.
Αρχ/κο
Μουσείο

εικ. 2 Ο Αδης ως ο πλουτοδότης Πλούτων με το κέρας της αφθονίας και η Δήμητρα με το άροτρο, αναφορά στα Προηρόσια, Πελίκη 440 π.Χ., Αθήνα Εθν. Αρχ/κό Μουσείο

εικ. 3 Τελετή των Αλώων. Πελίκη 430 π.Χ. Βρετ. Μουσείο

εικ. 4 Η απαγωγή της Κόρης από τον Αδη/Πλούτωνα, τοιχογραφία του Τάφου της Περσεφόνης. Βεργίνα

εικ. 5 Αναθηματικό ανάγλυφο από την Ελευσίνα με διπλή παράσταση της Περσεφόνης ως θεάς του Κάτω κόσμου, συζύγου του Πλούτωνα και ως Κόρης της Δήμητρας, τέλη του 4ου αι. Αθήνα, Εθνικό Αρχ/κό Μουσείο

εικ. 6 Το μεγάλο ανάγλυφο της Ελευσίνας με παράσταση του Τριπτολέμου μεταξύ της Δήμητρας και της Κόρης. 440 π.Χ. Αθήνα, Εθν. Αρχ/κό Μουσείο

φιερωμένη στη νέα γενιά, Καλλιγένεια, που πολλές άλλες τελετές γονιμότητας, συνοδεύεται με χοντρά πειράγματα μεταξύ των γυναικών.

Στον ίδιο μήνα τοποθετείται μια άλλη σειρά μαγικών τελετουργιών που συνδέονταν πιο άμεσα με το όργωμα, όπως τα Προηρόσια (όπως λέει η λέξη: προ της αρώσεως) και τα τελετουργικά οργώματα στο Σκίρον (στην Ιερά Οδό κοντά στον Κηφισό), στους πρόποδες της Ακρόπολης και στην ιερά οργάδα, το Παριον πέδιον της Ελευσίνας (εικ. 2). Τους επόμενους μήνες καθώς κορυφώνεται η αβεβαιότητα για την ανάπτυξη του καρπού στα σιωπηλά βάθη της γής, έρχεται η σειρά των μαγικών γνωστών από την αγγιογραφία τελετών της γονιμότητας, όπως τα Αλώα (τον Ποσειδεώνα=Δεκέμβριο), όταν βλέπουμε τις γυναίκες να ραντίζουν ομοιώματα φαλλών στημένα ανάμεσα στα πρώτα βλαστάρια του σιταριού, προσπαθώντας έτσι να βοηθήσουν την ανάπτυξή του (εικ. 3)· γιορτές που εκφυλίστηκαν τον 4ο αι. σε ολονύκτια άσεμνα γυναικεία συμπόσια. Με τον ερχομό, τέλος, της άνοιξης, όταν πρασινίζουν τα νεαρά βλαστάρια του σιταριού γορτάζονται τα Χλόια, προς τιμήν της Δήμητρος Χλόης και τα Καλαμαία.

Τις μαγικές αυτές τελετουργίες - και τα αγροτικά μυστήρια των δήμων της Αττικής, στη Φλύα (το Χαλάνδρι) και την Αγρύλη - θα επισκιάσουν αποκτώντας σύνομα πανανθρώπινη σημασία και πανελλήνιο -στο ρωμαϊκό κόσμο παγκόσμιο- κύρος τα Μεγάλα Μυστήρια της Ελευσίνας. Ήταν εκεί, στο αρχαίο (οι αρχές του ανάγονται στη μυκηναϊκή εποχή) ιερό της Δήμητρας, στην άκρη του κλειστού καταπράσινου σιτοβολώνου του Θριάσιου πεδίου, που η αιώνια αγωνία του αγρότη για τη ανάπτυξη του καρπού που έσπειρε στα σωθικά της μητέρας γής, θα μετουσιωθεί με μοναδικό τρόπο μέσα από το μύθο στο χαρμόσυνο μήνυμα μιας αιώνιας αναγέννησης της ζωής. Η Ελευσίνα είναι ο τόπος του θείου δράματος της αρπαγής από τον Αδη και της αιώνιας επιστροφής της Κόρης στο φώς του κόσμου, ο τόπος όπου η Δήμητρα, αρχετυπική μορφή της πονεμένης Μητέρας - mater dolorosa - στο τέλος της περιπλάνησης της θα δωρήσει στους ανθρώπους τον πολύτιμο καρπό και μαζί τα μυστικά της καλλιέργειας, της πολιτισμένης ζωής και της αθανασίας της ψυχής.

Το μύθο αφηγείται με απaráμιλλη ομορφιά ο "ομηρικός" (χρονολογημένος στον 6ο αι.) ύμνος στη Δήμητρα. Η Περσεφόνη παίζει με τις Ωκεανίδες στα μαλακά λιβάδια μαζεύοντας άνθη, ρόδα και κροκοίς και όμορφες βιολέττες, ίριδες, υακινθούς και νάρκισσους. Καθώς σκύβει να κόψει το ομορφότερο λουλούδι, έ-

να λουλούδι παγίδα του κάτω κόσμου, η γη ανοίγει και ο Πλούτωνα την αρπάζει στο χρυσό άρμα του (εικ. 4). Η Δήμητρα ακούγοντας τις κραυγές της σκεπάζει το κεφάλι, τυλίγεται στο πέπλο της και σαν μαύρο πουλί πετά μακριά. Περιπλανιέται αναζητώντας την με τις δάδες στα χέρια, νησιτική για εννέα ολόκληρες μέρες, έως ότου μαθαίνει την αλήθεια από τον Ηλιο που βλέπει τα πάντα. Θυμωμένη με τους θεούς, καταλήγει στην Ελευσίνα, όπου η βασίλισσα τη βρίσκει καθισμένη δίπλα σε ένα πηγάδι στη σκιά μιας ελιάς. Στο παλάτι η Δήμητρα θα τελειώσει τη νηστεία της δοκιμάζοντας τον κυκεώνα, αποκαλύπτοντας την ταυτότητά της και δίνοντας την εντολή για την ανέγερση του ναού της. Στην επιστροφή της Κόρης θα συγκατανεύσει ο Δίας μόνο μετά από τη μεγάλη σιτοδεία που προκαλεί η Δήμητρα. Η επιστροφή θα είναι όμως παροδική, η Κόρη αφού δοκίμασε τους σπόρους της ροιάς, που της προσέφερε ο Πλούτων, θα είναι αναγκασμένη να περνά το μισό του χρόνου στον κάτω κόσμο (εικ. 5). Προτού να επιστρέψει στον Ολυμπο η Δήμητρα θα διδάξει στο Τριπτόλεμο, την καλλιέργεια των δημητριακών (εικ. 6), που αυτός θα διαδώσει στο κόσμο (εικ. 7). Στον Ευμόλο θα επικαλύψει τα μυστήρια, που οι απόγονοί του, οι Ιεροφάντες (αυτοί που δείχνουν τα ιερά) θα κρατήσουν έως το τέλος ως αποκλειστικό προνόμιο.

Τα Μυστήρια τελούνταν το μήνα Βοηδρομιώνα (Σεπτέμβριο), δηλαδή πριν από το Πυανεψίωνα οπότε γιορτάζονταν τα Προηρόσια και τα Θεσμοφόρια. Πολύ νωρίτερα είχε αρχίσει η προετοιμασία των υποψηφίων μυστών (μύω=κρατώ κλειστό το στόμα μου) κάτω από την ατομική καθοδήγηση του μυσταγωγού (η ομαδική κατήχηση απαγορευόταν), την οποία συμπλήρωνε, προκειμένου να επιτευχθεί ο απαιτούμενος για τη συμμετοχή βαθμός καθαρότητας, μια σειρά προκαταρκτικών καθαρτικών και αποτροπαϊκών τελετών στα μικρά Μυστήρια της Κόρης στις Αγρές, ήδη το Μάρτιο, το μήνα Ανθεστηριώνα (Σχολ. Αριστοφ. Πλουτ. 845: έστι γαρ τα μικρά μυστήρια ώσπερ προκαθαρσις και προάγγελσις των μεγάλων).

εικ. 7 Η αναχώρηση του Τριπτολέμου για τη διάδοση της καλλιέργειας του σίτου. Σκύφος 480 π.Χ. Αθήνα, Εθνικό Αρχ/κό Μουσείο

λων). Ειδική προετοιμασία ακολουθούσαν οι ξένοι.

Η μέρα της επίσημης έναρξης των Ελευσινίων ήταν η 15η του Βοηδρομιώνος. Δυό μέρες πριν οι παναγείς ιερείες είχαν μεταφέρει από την Ελευσίνα στο αθηναϊκό Ελευσίνιο, στη ΝΑ γωνία της Αγοράς τα ιερά αντικείμενα μέσα σε κυλινδρικά κουτιά (κίστες) (εικ.8) με την ένοπλη συνοδεία των μαυροφορεμένων εφήβων, που τις υποδέχονταν στη λιμνοθάλασσα των Ρειτών, στα σύνορα Ελευσίνας - Λεκανοπεδίου. Η πρώτη μέρα, η 15η του μηνός, ήταν η μέρα της συγκέντρωσης των υποψηφίων μυστών (αγυρμός) στην Αγορά, στην Ποικίλη Στοά, όπου μπροστά στους μεγάλους αξιωματούχους της θεάς, τον Ιεροφάντη και το Δαδούχο, ο Ιεροκήρυξ προέβαινε στην προκήρυξη (πρόρρησιν) του αποκλεισμού από τη μύηση "όσων δεν είχαν την ψυχή καθαρή από κάποιο κακό και δεν είχαν ζήσει καλά και δίκαια" καθώς και των βαρβάρων, στις οποίους η άγνοια της γλώσσας δεν επέτρεπε την ενεργό συμμετοχή στην τελετή. Κατά τα άλλα η μύηση είναι ανοιχτή σε όλους: άντρες, γυναίκες και παιδιά ακόμα και δούλους, αν και το υψηλό κόστος συμμετοχής, που (εκτός από τα δασύματα στους ιερείς) ανερχόταν σε 15 δραχμές δηλ. περίπου 15 μεροκάματα πρέπει να ήταν για πολλούς απαγορευτικό. Όπως συμπεραίνεται πάντως από το σύνολο των 15.000 δραχμών που επιγραφικά μαρτυρείται ως το κατώτατο όριο των εισπράξεων των δύο θεών, οι υποψήφιοι πρέπει να ξεπερνούσαν τους χίλιους.

Βασικό στοιχείο της προετοιμασίας του μύστη ήταν η καθαρότητα, σωματική και ψυχική. Μετά τον αποκλεισμό των ψυχικά ακαθάρτων - που εξασφάλιζε όπως είδαμε η πρόρρησις της πρώτης ημέρας, ακολουθεί η ημέρα του μεγάλου καθαρμού. Τη δεύτερη μέρα της προετοιμασίας (τη 16η Βοηδρομιώνος) οι υποψήφιοι καλούνται με την κραυγή "στη θάλασσα μύστες" (άλαδε μύσται) σε ένα καθαρτήριο λουτρό στη θάλασσα του Φαλήρου ή του Πειραιά, αγκαλιά ο καθένας με ένα γουρουνάκι που στη συνέχεια θα θυσιάσει στη θεά. Από τη γενική αυτή έξοδο, που όπως σωστά ειπώθηκε θα θύμιζε μια σύγχρονη κυριακάτικη εξόρμηση λουομένων, δεν έλλειπαν τα απρόοπτα, όπως η επίθεση ενός καρχαρία μέσα στο λιμάνι του Κανθάρου.

Μετά από δύο μέρες αφιερωμένες στην επίσημη θυσία στις θεές και στην κατ' οίκον αυτοσυγκέντρωση, η μεγάλη πομπή ξεκινούσε την 19 του μήνα μέσα σε μεγάλο ενθουσιασμό (εικ. 9 - 10) με επικεφαλής τα ιερά, τους ιερείς και το άγαλμα του Ιάκχου, προσωποποίησης της εορταστικής κραυγής των χιλιάδων μυστών, που ακολουθούσαν όλοι στεφα-

νωμένοι με φύλλα μυρτιάς, κρατώντας στα χέρια τους βάκχους, δέσμες από κλαδιά μυρτιάς δεμένα με μάλλινες κλωστές, και στον ώμο, στην άκρη της μαγκούρας, το δισάκι με τα τρόφιμα. Το ενθουσιαστικό στοιχείο αποδίνει ωραία η επίκληση του Ιακχου το χορικό των Βατράχων του Αριστοφάνη, στ. 326-36: (ελθέ τόν δ' ανά λειμώνα χορεύσων / οσίους θιασώτας) Έλα στο χορό / του ευλαβικού μας θιάσου / στην κεφαλή σου ολόγυρα / πλούσιο από μύρτα στεφάνι πολύκαρπο ανέμισε / και το χορό για τους όσιους / μύστες με χτύπους του ποδιού σου / ξέθαρρους / ω Ιακχε ρύθμισε / είναι χορός ασυγκράτητος / είναι χορός παιχνιδιάρης, / όλος ιερότητα, αγνότητα, χάρη (αγνήν, ιεράν / οσίους μύστας χορείαν).

Ο μακρύς ιερός δρόμος, η "οδός Ελευσινάδε", ή "Ιερά Οδός", - 22,5 χμ από το βωμό των 12 θεών της Αγοράς έως την είσοδο του ιερού- αφού περάσει δίπλα στον Ηριδανό, την Ιερά Πύλη, και τα μνημεία του Κεραμεικού, διασχίζει την πεδιάδα του Κηφισού, μια διαδρομή που ακολουθεί και ο σύγχρονος ομώνυμος δρόμος. Στα διάφορα ιερά που συναντούσε στο δρόμο της, η πομπή σταματούσε, και ακολουθούσαν θυσίες και σπονδές, παιάνες και χοροί. Στο πέραςμα του αθηναϊκού - κατ' άλλους του ελευσίνιου-Κηφισού, άγνωστοι καθισμένοι στη γέφυρα με σκεπασμένο πρόσωπο πέταγαν αθυρόστομα σχόλια (τους γεφυρισμούς) στους διερχόμενους. Στην έξοδο του στενού του Δαφνίου - σταματούσαν για λίγο στο ιερό της Αφροδίτης όπου επάλληλες σειρές από κόγχες, σκαμμένες στο βράχο δέχονταν τα αναθήματα, κυρίως με τη μορφή των αγαπητών στη θεά περιστεριών (εικ.11).

Ο δρόμος κατέβαινε ακολούθως στην παραλία, όπου οι λίμνες των Ρειτών (σήμερα λίμνη Κουμουνδούρου), αποτελούσαν το σύνορο της Ελευσίνας (εικ. 12). Μια επιγραφή του 421 π.Χ. δίνει τις προδιαγραφές για την κατασκευή αυτό της γέφυρας (εικ. 13), όπου γινόταν η λειτουργική παράδοση των ιερών στους ελευσίνιους ιερείς και οι μύστες ανανέωναν τους καθαμούς με ένα νέο λουτρό. Μπροστά στον προσκυνητή απλωνόταν τώρα η καταπράσινη άλλοτε πεδιάδα του Θριάσιου που κλείνει από βορρά η Πάρνηθα και ο Κίθαιρων, απέναντι από την πλευρά των Μεγάρων, οι διπλές κορυφές, τα Κέρατα, και από την πλευρά της θάλασσας, η Σαλαμίνα. Στα χρόνια του φιλέλληνα αυτοκράτορα Αδριανού, όταν πια η ακτινοβολία των Ελευσινίων θα είχε απλωθεί σε ολόκληρη την οικουμένη, ο δρόμος θα αποκτήσει νέα, μνημειακή, μορφή: ορόσημα με τη μορφή ερμαϊκών σπηλών αριθμημένα "εξ άστεως Α, Β, Γ" κ.ο.κ., θα σηματοδοτήσουν πλέ-

εικ. 8
Καρυάτιδα
με ιερή
κίστη, από
τα Μικρά
Προπύλαια
του Ιερού
της
Ελευσίνας,
1ος αι.
π.Χ.

εικ.9 Πομπή μυστών, από ανάγλυφο
βάθρο ρωμαϊκής εποχής

εικ.10
Παιδί μύστης
με το βάκχο,
4ος αι.π.Χ.

εικ.11 Το Ιερό της Αφροδίτης
στην Ιερά Οδό

εικ. 12 Η λίμνη των Ρειτών (λίμνη Κουμουνδούρου) στην είσοδο της πεδιάδας της Ελευσίνας, σε παλαιά φωτογραφία

εικ. 13 Ψήφισμα που αναφέρεται στην κατασκευή της γέφυρας στη λίμνη των Ρειτών, 422/1 π.Χ.

εικ. 14 Η ρωμαϊκή γέφυρα του Ελευσίνιου Κηφισού, δίπλα στην Εθνική Οδό

εικ. 15 Το Καλλίχορον Φρέαρ στο προαύλιο, δίπλα στα προπύλαια του Ιερού

ον κάθε μίλι της πορείας του, ενώ νέες, τετράτοξες, γέφυρες θα διευκολύνουν το πέρασμα του αττικού όπως και του ελευσίνιου Κηφισού. Η πρώτη από αυτές βρέθηκε πρόσφατα σε ανασκαφές του Μετρό του Αιγαλέω, η δεύτερη, γνωστή από παλιά, διατηρείται πλαί στον αυτοκινητόδρομο, περίπου 1 χιλιόμετρο από το ιερό της Ελευσίνας (εικ. 14).

Ο δρόμος κατέληγε στην είσοδο του ιερού, σε μια μεγάλη (65 X 40 μ), μαρμαροστρωμένη στη ρωμαϊκή εποχή αυλή με στοές στις δύο πλευρές, και στη μέση, τό ναό της Αρτέμιδος Προπυλαίας και του Πατρός Ποσειδώνος. Δύο αντικρουστές αψίδες, - η ανατολική σε απομίμηση της αθηναϊκής αψίδας του Αδριανού-, στόλιζαν την αρχή του δρόμου αντίστοιχα για το λιμάνι και τα Μέγαρα, ενώ κρήνες προσέφεραν τη δροσιά τους στον καταπονημένο από τη μακρά πορεία προσκυνητή. Δίπλα, σε βαθύτερο επίπεδο, είχε διατηρηθεί με σεβασμό το αρχαίο Παρθένιον ή Καλλίχορον φρέαρ, όπου είχε καθίσει να ξαποστάσει και η ίδια η θεά (εικ. 15). Δύο διαδοχικά πρόπυλα οδηγούσαν στα χρόνια εκείνα στο ιερό: τα Μεγάλα Προπύλαια, μια μίμηση των προπύλων της Ακροπόλεως, και πιο μέσα, πάνω στο βόρειο πεισιστράτειο πυλώνα, που χώριζε το βοηθητικό χώρο από το κυρίως ιερό, τα κομψά Μικρά Προπύλαια, ένα εκλεκτιστικό έργο του 1ου αι. μ.Χ. ανάθημα του Αππίου Κλαυδίου Πούλχερ, με ένα προστώο όπου στη, στραμμένη στο εσωτερικό του ιερού, όψη του, τους κίονες είχαν αντικαταστήσει κιστοφόροι καρυάτιδες (εικ. 8).

Στη μεγάλη αυλή μπροστά στην είσοδο του ιερού, γιορταζόταν η νυκτερινή άφιξη μυστών, που η μακρά πορεία δεν φαίνεται να τους είχε εξαντλήσει. με χορούς γυναικών που έφεραν στο κεφάλι τον τελετουργικό κέρνο (κερνοφορίες) (εικ. 16), με προσφορές στη θεά και με ύμνους στο φώς των λαμπάδων γύρω από το αρχαίο

εικ. 16 Ο κέρνος ήταν ένα χαρακτηριστικό της λατρείας της Δήμητρας τελετουργικό αγγείο με κολλημένα σ' αυτό μικρά κύπελλα (κοτυλίσκους) όπου τοποθετούνταν σπόροι από λευκή παπαρούνα, σπύρι, κριθάρι, λαθούρι, φακή κλπ

πηγάδι, μια σκηνή που περιγράφει ένα χορικό του Ευριπίδη (Ιων, στ.1074: "Αισχύνομαι τον πολύμυμον θεόν, ει παρά καλλικόροισι παγαίσι λαμπάδα θεωρόν εικάδων όψεται εννύχιος ων") και που αποδίδει ο αναθηματικός πίνακας της Νίνιων (εικ. 17). Προτού να μπούν στο ιερό οι μύστες πλένονται ακόμη μια φορά στην κρήνη μπροστά στην είσοδο του, ενώ ένα είδος βάπτισης (πιθανώς από τους αναφερόμενους υδρανούς) υπαινίσσεται το ανάγλυφο με τη θεά που ραίνει ένα γυνό μύστη (εικ. 18).

Οι πληροφορίες πλούσιες σε ό,τι αφορά στην προετοιμασία και την πομπή των μυστών, γίνονται όλο και πιο φειδωλές καθώς προχωρούμε μαζί με τους μύστες στη σηματοδοτημένη από τις στιγμές του θείου δράματος πορεία μέσα στο ιερό, για να περιοριστούν σε μια γενικόλογη περιγραφή της ίδιας της τελετής. Η επόμενη της αφίξεως των μυστών, η έκτη μέρα, είναι μια μέρα νηστείας και πνευματικής προετοιμασίας για την μύηση. Μαθαίνουμε για τις θυσίες στις θεές και στο τέλος της νηστείας για ένα κοινό γεύμα με δημητριακά, τον πέλανον και τον κυκεώνα, ένα ποτό από διαλυμένο αλεύρι και φλασκούνι, που είχε πιεί και η Δήμητρα. Εξαγνισμένοι, στεφανωμένοι με φύλλα μυρτιάς, φέροντας το στέμμα, και αποτροπαϊκές κίτρινες κλωστές (κρόκαι) τυλιγμένες γύρω από το δεξί χέρι και το αριστερό πόδι, κρατώντας το βάκχο, οι μύστες μπορούν να προσέλθουν το βράδυ της ίδιας μέρας στην τελετή. Το Τελεστήριο ήταν όπως η χριστιανική εκκλησία μια στεγασμένη αίθουσα συγκέντρωσης σε μια μυστική λειτουργία των πιστών (εικ. 19).

Κτισμένο σε ένα πλάτωμα, σκαμμένο στην πλαγιά του βράχου της ακρόπολης, με θεά πέρα από τη ισχυρή οχύρωση, στο καρποφόρο κάμπο, και το λιμάνι, αποτελούσε τη συνέχεια -με διαδοχικές επεκτάσεις από τον 8ο στον 6ο αιώνα - του μυκηναϊκού ανακτόρου, στο οποίο πρώτος ο Πεισίστρατος έδωσε μια μνημειακή μορφή. Το μεγάλο πρεπο κτήριο που σχεδίασε ο Ικτίνος τον 5ο αι. (με τις τροποποιήσεις του 4ου αι., στις οποίες ανήκει και η εντυπωσιακή στοά της πρόσσης του Φίλωνος) ήταν μια υπόστυλη αίθουσα περίπου 2.000 τ.μ. με κωνική στέγη που σήκωναν τεράστιοι (διαμέτρου ενός μέτρου) αρράβδωτοι κίονες από γκρίζο μάρμαρο. Το κέντρο της αίθουσας, κάτω από το οπαίον καταλάμβανε το Ανάκτορον, διάδοχος του μυκηναϊκού μεγάρου, όπου ως διάδοχος του βασιλιά είχε πρόσβαση μόνο ο ιεροφάντης (εικ. 20), ενώ γύρω σε αμφιθεατρικά έδρανα και στις γαλαρίες κάθονταν οι χιλιάδες (το τελεστήριο του 5ου μπορούσε να χωρέσει έως 10.000) των πιστών. Ο απέραντος χώρος, το απόλυτο σκοτάδι, η σιωπηλή παρουσία του προετοιμασμένου πλήθους δημιουργούσαν ήδη ένα εξαιρετικά υπο-

εικ. 17 Αφιερωματικός πίνακας της Νίνιον (πιθανώς της γνωστής εταίρας Νάννιον). Παριστάνεται η υποδοχή από τις Θεές των μυστών που οδηγεί ο Ιακχος και στο αέτωμα η παννυχίς. Σύμφωνα με μια άλλη άποψη στην πάνω σειρά απεικονίζεται σκηνή από τα Μικρά Μυστήρια, με την Κόρη να οδηγεί τους μύστες στην ενθronισμένη Δήμητρα Μουσείο Ελευσίνας. Πρώτο μισό του 4ου αιώνα π.Χ.

βλπτικό σκηνικό.

Για την ίδια την τελετή γνωρίζουμε πολύ λίγα πράγματα. Αλλά μήπως είναι τα λόγια που μετρούν σε αυτές τις περιπτώσεις (πόσοι αλήθεια παρακολουθούν τα λεγόμενα της λειτουργίας μας;). Η ιεροτελεστία περιελάμβανε ιερούς λόγους (τα "λεγόμενα") και αναπαραστάσεις από το μύθο της Δήμητρας (τα "δρώμενα"), μερικά από τα οποία πιθανώς να λάμβαναν χώρα έξω, γύρω από την "αγέλαστο πέτρα" στο δρόμο (όχι μακριά από το Καλλίχορον φρέαρ), και μπροστά τη σπηλιά του Πλούτωνα, την πύλη του Αδη, που βλέπουμε δίπλα στα μικρά προπύλαια στη ρίζα του βράχου της ακρόπολης (**εικ. 21**). Το αποκρύφωμα της τελετής ήταν ωστόσο η αιφνίδια, συναισθηματικά φορτισμένη, αποκάλυψη, μέσα σε εκτυφλωτικό φως που ερχόταν μετά από συσκοτισμό, των ιερών πραγμάτων που φυλάσσονταν στο Ανάκτορον (τα "δεικνύμενα"), κάτι σαν την αιφνίδια αποκάλυψη της αλή-

εικ. 18 Η Κόρη στο ρόλο του υδρανού. Αναθηματικό ανάγλυφο 5ου αι. π.Χ.

θειας μετά από μακρά πορεία στο σκοτάδι, ή σαν το "δεύτε λάβετε φως" της Ανάστασης, που έρχεται μετά από μακρά νηστεία και προσευχή.

Ποιό ήταν το ακριβές περιεχόμενο των ιερών λόγων και των ιερών αντικειμένων παραμένει άγνωστο, όπως άγνωστο παραμένει και το περιεχόμενο της εποπτείας, του ανώτερου σταδίου της μύησης, στο οποίο μετείχαν μόνο οι παλαιοί μύστες, μετά την αποχώρηση των υπολοίπων. Η απόλυτη μυστικότητα, ο φόβος του ανθρώπινου και του θεϊκού νόμου (ακόμα και ο Αισχύλος κινδύνεψε να λυνταριστεί στο θέατρο, ενώ ο πανίσχυρος Νέρων δεν τόλμησε να ζητήσει να μυηθεί) προστάτευε το περιεχόμενο της λατρείας. Το μυστικό κρατήθηκε για αιώνες από χιλιάδες μύστες και χάθηκε με το θάνατο του τελευταίου Ιεροφάντη. Για τους χριστιανούς, υπήρξε ένα σκάνδαλο ή μια ανοησία. Για τους νεότερους, αντικείμενο ατέλειωτης συζήτησης και παράδοξων θεωριών ως προς την αιγυπτιακή ή κρητική κληροδέλωση τους. Ωστόσο η τεράστια απήχηση και η επί τούς αιώνες αποδοχή του μηνύματος των από τόσους πολλούς και τόσο σπουδαίους ανθρώπων, φαίνεται να αποδεικνύει την βαθύτερη αξία μιας τελετουργίας που μέσα στον κύκλο της φύσης αναγνωρίζει και αναπαράγει σε ένα υψηλότερο, ηθικό, επίπεδο, την πορεία του ανθρώπου πέρα από το θάνατο στην αναγέννηση στην αιώνια ζωή.

Η μυστηριακή τελετή αποτελεί έτσι, στην ουσία της, μια μακρά αγωγή, μέσα από την οποία ο πιστός οδηγείται σταδιακά στην ενόραση του θεού: οι μύστες δεν ξεκινούν για την Ελευσίνα με σκοπό να προσκυνήσουν, αλλά να ανανεωθούν ψυχικά, συμμετέχοντας στην αποκάλυψη του μυστικού της ζωής, ένα βίωμα που θα τους συνοδεύσει λυτρωτικά έως το θάνατο. Οι σπονδές με ειδικά αγγεία, τις "πλημοχές", που έδωσαν το όνομα στην τελευταία, όγδοη, αφιερωμένη στους νεκρούς, μέρα των Μυστηρίων, επανασυνδέουν την εορτή με τα έθιμα της βλάστησης, την πρόκληση της απαραίτητης και αναμενόμενης στο τέλος του καλοκαιριού, βροχής.

Το κύρος και η τεράστια ακτινοβολία του ιερού στο ρωμαϊκό κόσμο (**εικ. 22**) αλλά και τα κοινά στοιχεία με το Χριστιανισμό και το - ανταγωνιστικό - σ' αυτόν - ηθικό περιεχόμενο της λατρείας, βρίσκονται στη βάση της πολεμικής των πατέρων και της απαγόρευσης από το Θεοδοσίο (το 381 μ.Χ.). Το τέλος του - στοιχειωμένου από τις αρχαίες μεγάλες θεές - χώρου, ήρθε από τις φανατισμένες ορδές του Αλαρίχου το 395 μ.Χ. Σήμερα το ιερό είναι μόνο ένας μεγαλόπρεπος ερείπιωνάς. Το μυστικό χάθηκε. Εκείνο όμως που έμενε δεν είναι είναι τόσο τα μάρμαρα όσο το ελπιδοφόρο μήνυμα, που είχε φέρει στον κόσμο.

εικ. 19 Τα ερείπια της ΒΔ γωνίας του Τελεστηρίου

εικ. 20 Αναπαράσταση του εσωτερικού του Τελεστηρίου με το Ανάκτορο και το θρόνο του Ιεροφάντη

εικ. 21 Η σπηλιά του Πλουτωνείου, είσοδου στο βασίλειο του Αδη

εικ. 22 Αναπαράσταση (πρόπλασμα) του Ιερού της Ελευσίνας όπως ήταν τον 2ο αι. μ.Χ.

Οι Έλληνες ποιητές της Μαριούπολης

Της Ναταλίας Μπάσενκο - Κόρμαλη φιλόλογου

Η πόλη της Μαριούπολης στις όχθες της Αζοφικής θάλασσας ιδρύθηκε από Έλληνες που μετοίκησαν εκεί το 1779 από την Κριμαία και το όνομά της δόθηκε προς τιμή της Θεομήτορος Μαρίας, την εικόνα της οποίας είχαν μεταφέρει με πολλές δυσκολίες από την Κριμαία. Στην περιοχή υπάρχουν σήμερα πάνω από 40 ελληνικά χωριά. Ανάμεσά τους: η Σαρτανά, το Τσερμαλίκ, το Στάρι Κριμ, η Μπολσάγια Καράκουμπα, το Βυζάντιο, η Μακεδόνοβκα, ο Μπολσόϊ Γιανισόλ, ο Μάλιι Γιανισόλ, η Γιάλτα, το Ουλακλί, η Στύλα, το Καμάρι, το Ουρζούφ και άλλα.

Το χαρακτηριστικό της κοινωνικής και πολιτικής ζωής των Ελλήνων της Αζοφικής το πρώτο μισό του 19ου αιώνα ήταν η ύπαρξη της "Αυτόνομης Ελληνικής Περιφέρειας". Ένα από τα προνόμια, που δόθηκαν στους Έλληνες με τον από 21 Μαΐου 1779 Χάρτη της Αικατερίνης Β' ήταν "η άδεια λειτουργίας του δικού τους ελληνικού δικαστηρίου, οργάνων δικαιοσύνης, καθώς και αστυνομίας από τους εκλεγμένους εκπροσώπους του λαού". Βάσει αυτής της άδειας ιδρύθηκε το Ελληνικό Δικαστήριο, που εκτελούσε διοικητικά, αστυνομικά και δικαστικά καθήκοντα. Η Μαριούπολη υπήρξε αποκλειστικά ελληνική πόλη έως το από 30 Σεπτεμβρίου 1859 Διάταγμα του Αλεξάνδρου Β' "Περί της ίδρύσεως στην Μαριούπολη κοινότητας, ξεχωριστής από την Ελληνική", που επέτρεψε επίσημα να εγκαθίστανται στην περιοχή της Μαριούπολης άτομα μη ελληνικής εθνικότητας.

Όσον αφορά τη γλώσσα των Ελλήνων της Μαριούπολης, πρέπει να σημειώσουμε ότι υπάρχουν δύο μεγάλες γλωσσικές ομάδες "ρουμαίοι" και "ουρούμοι", οι οποίοι αποκαλούν την γλώσσα τους "γκρεκική". Όταν πρέπει να ξεχωρίσουν οι δύο αυτές οι διάλεκτοι, χρησιμοποιούνται οι όροι "γκρέκο - ελληνική" και "γκρεκο-ταταρική" γλώσσα.

Η "γκρέκο - ελληνική" ή αλλιώς ρουμαϊκή γλώσσα ανάγεται στην ελληνική κριμαϊκή γλώσσα. Οι διάλεκτοί της που παρά την ισχυρή επίδραση άλλων γλωσσών διατηρούν πολλούς ιδιόμορφους αρχaisμούς, είναι στην ουσία παραλλαγές των ελληνικών γλωσσικών ιδιωμάτων της βυζαντινής εποχής. Κάθε χωριό έχει την δική του διάλεκτο και τη δική του ονομασία. Έτσι, οι κάτοικοι της Σαρτανά αυτοονομάζονται "σαρτανιώτ" και την γλώσσα τους την αποκαλούν "σαρτανιώτκα". Η γλώσσα των Ελλήνων κατοίκων της πόλης της Μαριούπολης την λένε "μπαζαριώτκου γλώσσα".

Οι ταταρόφωνοι Έλληνες της Μαριούπολης, που εξαιτίας των πολιτικών και οικιστικών συνθηκών αναγκάστηκαν να αποδεχθούν σχετικώς την κριμαϊοταταρική γλώσσα, που είναι στην ουσία παραλλαγή της διαλέκτου της τουρκικής που ομιλείται στην Ανατολία, αυτοαποκαλούνται "Ουρούμοι" από το "Ουρούμ μιλιέτ". Η διάλεκτός τους έχει και αυτή κάποια στοιχεία της ελληνικής.

Και οι Ρωμαιοί και οι Ουρούμοι παρουσιάζουν αυξημένη εθνική ευαισθησία, που είναι στην ουσία "νοσταλγία" για την πατρίδα και την γλώσσα των προγόνων.

Οι Έλληνες της Μαριούπολης δεν είχαν γραπτή λογοτεχνία ως την Οκτωβριανή επανάσταση του 1917, είχαν όμως πολύ αναπτυγμένη πλούσια λαϊκή παράδοση: τραγούδια, παραμύθια, θρύλους, μύθους. Πολλά από τα δημοτικά τραγούδια είναι δημιουργίες του Λεοντή Χοναγκμπέν και του Ντεμιάν Μπαγαδίτσα.

Ο **Λεοντής Χοναγκμπέν**, θεμελιωτής της ποίησης των Ελλήνων της Αζοφικής, γεννήθηκε στις 22 Σεπτεμβρίου του 1853 στο χωριό Σαρτανά στην φτωχή αγροτική οικογένεια του Αθανασίου Χοναγκμπέν.

Τα γράμματα τα έμαθε μόνος του (λόγω της ορφάνιας έπρεπε να εργασθεί από μικρή ηλικία). Δεκαέξι χρονών άρχισε να γράφει τα πρώτα του ποιήματα (μαντινάδες) κυρίως σατιρικού περιεχομένου, ενώ συγχρόνως είχε την φήμη του γνώστη και επιτυχημένου ερμηνευτή Ελληνικών, Ρωσικών, Ουκρανικών και Αθιγγανικών τραγουδιών. Οι δυνατότητές του και οι μουσικές του γνώσεις τον βοήθησαν, ώστε να συνθέτει ο ίδιος την μουσική των ποιημάτων-τραγουδιών του.

Ο Χοναγκμπέν έζησε και δημιούργησε σε μια εποχή, κατά την οποία αναπτύσσονταν με γοργό ρυθμό οι καπιταλιστικές δομές της κοινωνίας. Το έργο του ποιητού ερέθισε περισσότερο η διέγερση του χάσματος μεταξύ των οικονομικών και κοινωνικών τάξεων της Ρωσίας. Τα περισσότερα έργα του είναι γραμμένα στα Ελληνικά, δηλ. στην Ελληνική διάλεκτο που ομιλείτο στη Σαρτανά, και παρουσιάζουν την πολιτιστική παράδοση (έθιμα, τραγούδια κ.λπ.) και εθνικά και κοινωνικά προβλήματα των Ελλήνων της Αζοφικής, καθώς και σημαντικά αυτοβιογραφικά περιστατικά από την σκληρή και δύσκολη ζωή του. Για παράδειγμα, το πρώτο του τραγούδι "Για την ξενιτιά" (1870) γράφτηκε κατά την αναχώρησή του από το χωριό του λόγω της σφοδρής σύγκρουσής του με τους εκεί κρατούντες, τους οποίους σάτιριζε.

Το 1882 - μετά την επιστροφή του στη Σαρτανά - δημιουργεί την πρώτη τραγωδία (ή Δραματικό ποίημα) στην ιστορία των Ελλήνων της Αζοφικής, όπου παρουσιάζονται διάλογοι με έμμετρους στίχους τραγουδιών στην Ελληνική διάλεκτο και συγχρόνως περιγράφεται η ζωή και τα έθιμα των Ελλήνων της Αζοφικής (ιδίως τα γαμήλια). Το 1901 αρχίζει ουσιαστικά η δεύτερη περίοδος της δημιουργίας του. Ο ποιητής εγκαταλείπει τις σκαπτικές μαντινάδες και τα ερωτικά ποιήματα (πάντα θλιβερού χαρακτήρα) και από την έκφραση της κοινωνικής διαμαρτυρίας κατά των κρατούντων περνά σε ποιήματα εντονότερου επαναστατικού χαρακτήρα, περισσότερο φιλοσοφικού και αντιπολεμικού πνεύματος.

Σημαντικό έργο, που δυστυχώς δεν έχει διασωθεί ολόκληρο, θεωρείται και ένα δοκίμιο πεζού λόγου το "Ταξίδι του καθ. Α.Ι. Παπαδόπουλου και του Χοναγκμπέν στα Ελληνικά χωριά της περιφέρειας της Μαριούπολης". Ιδιαίτερο είδος ποιήσεως, το οποίο καλλιέργησε με επιτυχία ήταν το "Τραγούδι-Χρονικό", όπως το χαρακτηρίζουν. Εδώ οι ήρωες είναι εξιδανικευμένα και δυναμικά άτομα, διακρίνονται δε ιδιαίτερος για το θάρρος, την παλληκαριά τους και

Λεοντής Χοναγκμπέν στο εξώφυλλο

την φιλοπονία τους.

Ο Χοναγκμπέν πέθανε πάμπωχος τον Αύγουστο του 1918. Ο θάνατός του ήταν αιφνίδιος και γέννησε πολλές αμφιβολίες για το αν ήταν φυσικός. Μία από αυτές υποστηρίζει ότι τον δηλητηρίασε ο ιατρός, εξαναγκασμένος από πλούσιους συγχωριανούς του. Ετάφη στη Μαριούπολη.

Δεμιάν Μπογαδίτσα

Ο δεύτερος γνωστός δημιουργός **Δεμιάν Μπογαδίτσα** και αυτός γεννήθηκε το 1850 στο χωριό Σαρτανά σε αγροτική οικογένεια. Έμεινε ορφανός όταν ήταν 12 χρονών και έτσι βρέθηκε στο Κίεβο, όπου έμενε ο θείος του (ο αδελφός του πατέρα), ο οποίος διέθετε εκεί ένα καπνοπωλείο. Σε ηλικία 30 χρονών γύρισε στο χωριό Σαρτανά και ασχολήθηκε με την γεωργία. Σε λίγο παντρεύτηκε και εγκα-

ταστάθηκε στο νέο χωριό Μακεδόνοβκα, που ιδρύθηκε 15 χλμ. απ' τη Σαρτανά.

Ο Δ. Μπογαδίτσα έπαιρνε ενεργό μέρος στη κοινωνική ζωή του χωριού του. Αυτό αποτυπώνεται και σε κάποια από τα έργα του: "Ο διαχωρισμός του χωριού Σαρτανά", "Η σάτιρα προς τους αγροτικούς κανόνες".

Δεν μπορούμε να μιλήσουμε για ολόκληρο το έργο του ποιητή, διότι δυστυχώς πολλά από τα έργα του παραμένουν άγνωστα. Ο ποιητής τα έγραφε σε ένα τετράδιο, το οποίο χάθηκε, γιατί γύριζε από χέρια σε χέρια προς αντιγραφή. Σ' αυτό το τετράδιο ο ποιητής Λ. Χοναγκμπέν αναφέρεται στις σημειώσεις του, τις οποίες έκανε όταν ταξίδευε στα ελληνικά χωριά μαζί με τον Α. Παπαδόπουλο. Όλα τα έργα του, τα οποία είναι γνωστά ως τώρα, έχουν καταγραφεί από τους ανθρώπους, που τα ήξεραν από στήθους. Ένα ποίημα για παράδειγμα καταγράφηκε στο χωριό Ουρζούφ, που βρίσκεται μακριά από τη Μακεδόνοβκα. Ένα άλλο βρέθηκε στα χαρτιά του Λ. Χοναγκμπέν.

Είναι πολύ δύσκολο να τοποθετήσουμε τα έργα του Μπογαδίτσα χρονολογικά, εκτός από αυτά, που ήταν αφιερωμένα σε συγκεκριμένα γεγονότα. Σ' αυτόν ανήκουν και πολλά επικήδεια τραγούδια: "Για το θάνατο του Βίκτωρ Σπακ", "Για το θάνατο του Χαριπόν Κλάφας", "Για το θάνατο της Λίζας Στεφανίτς".

Γύρω στο 1902 γράφτηκαν τα ακόλουθα ποιήματα: "Η θυσία του Αβράμ", "Ξύπνησε Αβράμ", "Αβράμ", "Το χριστουγεννιάτικο τραγούδι", "Τα τραγούδια της Μαρίας Σαμπάν", "Η ερωτική εξομολόγηση του Τσιγγάνου" (κωμικό), η ελεγεία "Τα χρόνια τα περασμένα", "Η σάτιρα προς τους αγροτικούς κανόνες".

Η ελληνόγλωσση λογοτεχνία της Μαριούπολης αναπτύσσεται ραγδαία τη δεκαετία του '20 και του '30 του 20ου αιώνα. Εκείνη την εποχή ξεκίνησαν τη δημιουργική τους πορεία πολλοί Έλληνες συγγραφείς: Γ. Κωστοπράβ, Δ. Τελεντσής, Κ. Γάλλα, Μ. Τισλέκ, Ο. Σιμπάροβ, Κ. Πάστουρ και πολλοί άλλοι.

Την ίδια περίοδο γεννιέται και η ελληνική λογοτεχνία της Ουκρανίας, ιδρυτής της οποίας θεωρείται αναμφισβήτητα ο

ταλαντούχος ποιητής ο **ΓΕΩΡΓΗΣ ΚΩΣΤΟΠΡΑΒ**

(1903 - 1937). Γεννήθηκε στο χωριό Μάλι Γιανσόλ σε αγροτική οικογένεια. Αρχισε να δημιουργεί τα ποιήματα πριν ακόμη μάθει να διαβάζει. Για την αρχή της στιχουργικής πορείας του ο ίδιος γράφει στην "Αυτοβιογραφία του": "Όταν ήμουν 7 χρονών ήξερα να διαβάζω και να γράφω στα ρώσικα. Εξαίτιας της μεγάλης επιτυχίας μου στα μαθήματα οι δάσκαλοι έπεισαν τον πατέρα μου να με στείλει για την περαιτέρω εκπαίδευση στη Μαριούπολη. Και για το 1913-14 ακαδημαϊκό έτος γράφτηκα στο "Πραγματικό" σχολείο της Μαριούπολης ως μαθητής της ανώτερης προπαρασκευαστικής τάξης. Το φθινόπωρο το 1915 μπήκα στην Πέμπτη τάξη του σχολείου του χωριού μας. Τότε το σχολείο εξέδιδε το εβδομαδιαίο περιοδικό (χειρόγραφο), που λεγόταν, αν θυμάμαι καλά, "Ο κόκκινος ήλιος" και περιλάμβανε τα έργα και τις ζωγραφιές των παιδιών. Πολύ συχνά οργανώνονταν στο σχολείο και οι φιλολογικές βραδιές, όπου οι μαθητές των ανωτέρων τάξεων ανέβαζαν κάποια έργα, απήγγελλαν τα δικά τους ποιήματα και τα ποιήματα των διαφόρων συγγραφέων. Έγινε ενεργός φιλολογικός συνεργάτης του περιοδικού, στο οποίο δημοσιεύθηκαν τα πρώτα μου έργα. Στα πρώτα μου ποιήματα μεγάλη επιρροή είχε ο Ρώσος ποιητής ο Νικίτιν. Τότε ενώ διάβαζα και έγραφα πολύ για την ηλικία μου. Αλλά δυστυχώς πολύ λίγα από αυτά τα ποιήματά μου διασώθηκαν. Την άνοιξη του 1921 αισθάνθηκα ότι η φιλολογική πράξη με "τραβάει" πίσω, κατέστρεψα όλα τα ποιήματά μου (περίπου 20 Τετράδια) μαζί με το Ημερολόγιο (1915-18). Λίγο-πολύ καλά, από την άποψη τεχνικής, ποιήματα (περισσότερο λυρικά) άρχισα να δημιουργώ από το 1921. Τότε δεν είχα σκοπό να τα δημοσιεύσω, τα έγραφα όταν δεν μπορούσα να μην γράφω και έγραφα πάνω στα θέματα, τα οποία ήταν ενδιαφέροντα για μένα. Πάρα πολύ αγαπούσα και αγαπώ τη λογοτεχνία και δεν μπορώ να την μετatrέψω σε επάγγελμα. Και αυτό ήταν η αιτία ότι από όλα τα ποιήματα, τα οποία ήταν γραμμένα μετά το 1921, δημοσιεύτηκαν μόνο δέκα από περίπου 300. Το 1931 άλλαξα γνώμη πάνω στη λογοτεχνία, κατάλαβα ότι ήταν λανθασμένη και αποφάσισα να ασχοληθώ με τη λογοτεχνία ολότελα".

Από τότε αρχίζει και γράφει στην ελληνική ρουμέικη διάλεκτο. Από το 1932 εργάστηκε στην εφημερίδα "Κολεχτιβιστής", η οποία εκδιδόταν στην Μαριούπολη στην ελληνική γλώσσα. Στην αρχή ήταν λογοτεχνικός συνεργάτης, ύστερα υπεύθυνος γραμματέας και στη συνέχεια λογοτεχνικός συντάκτης της εφημερίδας. Εκτός από αυτό δούλευε και ως λογοτεχνικός συντάκτης του περιοδικού "Νεότητα". Εκεί τέθηκε επικεφαλής μιας ομάδας ποιητών, που δημιουργούσαν στα ρουμέικα. Δημοσίευε τα έργα του στον ελληνικό περιοδικό τύπο του Ελληνικού τυπογραφείου της Μαριούπολης (Εφημερίδα "Κολεχτιβιστής", Αλμανάκ "Νεότητα", περιοδικό "Πιονέρης"). Ο Γεώργιος Κωστοπράβ πρωτοστάτησε στη δημιουργία μιας Ένωσης ταλαντούχων Ελλήνων λογοτεχνών. Στην αρχή αυτή απαρτιζόταν 9 μέλη, το 1933 ήταν 14, ενώ το 1937 είχε πάνω από 30 μέλη. Από αυτούς στη ρουμέικη διάλεκτο έγραφαν οι Βασίλειος Γάλλα, Κύριλλος Παστούρ, Δημήτρης Τελεντσής, Χριστόφορος Ακριτάς, Μιχάλης Τισλέκ, Αλέξανδρος Ματσούκα, Θεόδωρος Γιαλής, Αντώνης Σαπουρμάς, Λεώντης Κυριάκοβ, Σ. Ντελίεβ, Μ. Νταννό, Κ.Χαντελνίτ, Γ.Κοσσέ, Φ.Ουζούν, Μ.Φυτά, Φ.Ντρεγαλιούκ, Γ.Λαγό και άλλοι. Υπήρχαν και λογοτέχνες που έγραφαν στη δημοτική, όπως οι Α.Μπάρμπης, Α. Δημητρίου-Μαρμαρίνος, Α.Διαμαντόπουλος-Ριόννης, Λ.Ντροπιάρης, Π.Λαζαρίδης, Δ.Εριστέας, Π.Σαράβας, Κ.Καρβουνίδης. Τα καλύτερα όμως έργα δημοσιεύονταν στο λογοτεχνικό ετήσιο περιοδικό. Συνολικά κυκλοφόρησαν 4 τεύχη του περιοδικού τις χρονιές 1933, 1934, 1935 και 1937.

Γ. Κωστοπράβ

Εντοιχισμένη πλάκα προς τιμή του Κωστοπράβ στην είσοδο του κτιρίου του "Κολεχτιβιστή"

Κτίριο στην οδό Λένινα, όπου στεγαζόταν η Συντακτική Επιτροπή της εφημερίδας "Κολλεχιπistiς"

των Ελλήνων της Μαριούπολης. Το 1934 εκδόθηκε σε ξεχωριστό βιβλίο το ποίημά του "Λέοντη Χοναγκμπέν". Στο ποίημα αυτό ο ποιητής χρησιμοποίησε ιστορικά και θρυλικά στοιχεία από τη ζωή του ένδοξου γιού των Ελλήνων της Μαριούπολης, λαϊκού ποιητή Χοναγκμπέν. Με αληθινή τέχνη αναπαριστά ο ποιητής τις σκηνές από τη ζωή των κατοίκων των ελληνικών χωριών της Μαριούπολης στα τέλη του 19ου αιώνα, περιγράφει τα ήθη και τα έθιμα των Ελλήνων, παρουσιάζει με συγκίνηση την αγάπη του λαϊκού βάρδου προς την άπροινη Ελληνίδα καλλονή Μαρία Κοσκόκ.

Το 1934 και το 1935 στο Ροστόβ επί του Ντόν πραγματοποιήθηκαν συσκέψεις Ελλήνων λογοτεχνών της Σοβιετικής Ένωσης, στις οποίες συζητήθηκαν η κατάσταση της ελληνόγλωσσας λογοτεχνίας και οι προοπτικές ανάπτυξής της, και στις οποίες έλαβε ενεργό συμμετοχή και ο ποιητής. Το 1934 ο Κωστοπράβ έλαβε μέρος στο πρώτο Συνέδριο των Σοβιετικών Συγγραφέων στη Μόσχα, όπου είχε συζητήσεις με τον Μάξιμο Γκόρκυ καθώς και με τον Κώστα Βάρναλη και τον Δημήτρη Γληνό, που ήταν προσκεκλημένοι του Συνεδρίου. Το 1935 κυκλοφόρησε και το τελευταίο ποιητικό βιβλίο του "Καλημέρα Ζήσιμο". Αλλά δεν έγραφε μόνο ποίηση. Τα θεατρικά του έργα με επιτυχία ανεβάζονταν στη σκηνή του ελληνικού θεάτρου της Μαριούπολης, όπως για παράδειγμα "Φθινοπωρινά φύλλα" και "Η άνοιξη επιστρέφει". Είναι γνωστό ότι δούλεψε επάνω στην συγγραφή μυθιστορήματος "Η νίκη".

Όλη η δημιουργία του Γεώργη Κωστοπράβ έφερνε στην ελληνόγλωσσα λογοτεχνία νέα πνοή, πύρωνα με καθαρική φλόγα, κατέστρεφε τα στερεότυπα και τα καλούπια, τις φορμαλιστικές αναζητήσεις και τον μικροαστισμό. Αλλά τραγική στάθηκε η μοίρα του προικισμένου Έλληνα ποιητή, το 1937 κατά την διάρκεια των σταλινικών διώξεων στην Μαριούπολη, ο ποιητής μας συμπεριλήφθηκε ανάμεσα στους πρώτους στον κατάλογο των 5783 θυμάτων της λεγόμενης "ελληνικής υπόθεσης". Τον συνέλαβαν τη νύχτα 23 Δεκεμβρίου του 1937, στο ερωτηματολόγιο της ανάκρισης με έντονα κόκκινα μεγάλα γράμματα στην στήλη "Εθνικότητα" σημειώθηκε "Ελληνική". Στην Μόσχα, για να δώσουν τουλάχιστον κάποιες βάσεις της "πολιτικής σκοπιμότητας" της σύλληψης, σκαρφίστηκαν μύθοι για την ύπαρξη της "αντεπαναστατικής εθνικιστικής ελληνικής αντάρτικης οργάνωσης, η οποία έθεσε ως στόχο την δημιουργία μια ανεξάρτητης ελληνικής δημοκρατίας".

Κατά τη διάρκεια "της ελληνικής επιχείρησης" στα μπουντρούμια του NKVD χάθηκαν τιμημένα παιδιά της Μαριούπολης, ο επικεφαλής ομάδας σχεδιαστών του κινητήρα του τάνκ T-34 Κωνσταντίνος Τσελπάν, ο σύμβουλος της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος της Ουκρανίας για τις Εθνικές Μειονότητες Σάββας Γιαλής, ο επικεφαλής του ελληνικού θεάτρου της Μαριούπολης σκηνοθέτης Γιώργος Ντεγλάρης, ηθοποιοί και το σύνολο των πνευματικών ανθρώπων της ελληνικής αυτής πόλης. Στις 14 Φεβρουαρίου του 1938 ο Γιώργος Κωστοπράβ εκτελέστηκε δια τυφεκισμού. Η χήρα του ποιητή πληροφορήθηκε δέκα χρόνια αργότερα ότι ο σύζυγός της πέθανε από σάρκωμα του πνεύμονα στις 23 Ιουλίου του 1944 στις φυλακές της Μαριούπολης. Η ημερομηνία αυτή μέχρι το 1990 εθεωρείτο επίσημη ημερομηνία

θανάτου του ποιητή. Και μόνο μετά το άνοιγμα των αρχείων της KGB έγινε γνωστή η αληθινή ημερομηνία του θανάτου του.

Φίλος και συνεργάτης του ήταν ο **ΑΜΦΙΚΤΥΩΝ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ** (φιλολογικό ψευδώνυμο Α. ΜΑΡΜΑΡΙΝΟΣ). Γεννήθηκε σε ένα από τα Πριγκιπόννησα στη θάλασσα του Μαρμαρά σε οικογένεια ψαρά στις 21 Μαΐου 1896. Σπούδασε στην Κωνσταντινούπολη, όπου τελείωσε το γυμνάσιο και παρακολούθησε ένα παιδαγωγικό σεμινάριο. Το 1916 για να αποφύγει την θητεία στο τουρκικό στρατό μετακόμισε στη ουδέτερη Ρουμανία, όπου δούλεψε μερικούς μήνες ως βοηθός στην κουζίνα και ύστερα ως δάσκαλος. Τον Αύγουστο 1917, όταν η Ρουμανία εισήλθε στον πόλεμο στην πλευρά της Αντάντ, έφτασε στη Ρωσία, όπου μέχρι το 1930 δούλεψε ως δάσκαλος στα σχολεία της Κριμαίας, της Οδησσού, του Καύκασου, της Μελιτούπολης και της Μαριούπολης. Τον Σεπτέμβριο του 1930 κλήθηκε να εργαστεί στην Ελληνική Παιδαγωγική Σχολή της Μαριούπολης, όπου δίδαξε ελληνικά. Από το 1930 είναι υπεύθυνος γραμματέας στο παιδικό περιοδικό "Πιονέρης" στη Μαριούπολη. Ο Δημητρίου έγραφε ποιήματα στη δημοτική από το 1916, οι πρώτες πίκρες της ξενιτιάς, η νοσταλγία για την πατρική γη ξεχειλίζουν την καρδιά του εικοσάχρονου νέου. Όμως η πραγματική άνθηση του ταλέντου του ανήκει στην περίοδο της εγκατάστασής του στην Μαριούπολη. Μετέφραζε πεζά και ποιητικά έργα ρωσικής λογοτεχνίας στα Ελληνικά. Έτσι το 1935 εκδόθηκε το διήγημα του Κορολένκο "Τα παιδιά του υπογείου".

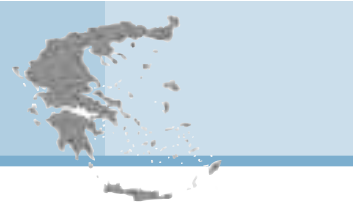
Ο Δημητρίου ήταν λάτρης του Πούσκιν, η επίδραση του οποίου στην ποίησή του είναι φανερή, Ο θαυμασμός του για το μεγάλο Ρώσο ποιητή εκφράζεται στο ποίημα "Το μονοπάτι δεν θα χορταριάσει", γραμμένο στο 100 χρόνια από το θάνατο του Πούσκιν. Ο Δημητρίου έχει μεταφράσει στη δημοτική πολλά ποιήματα του Πούσκιν (Το χωριό, Δρίοντας, Αντσάρ, Ο Καύκασος, Δεσμώτης, Τα άλογα κ.α.).

Τīs δεκαετίες του '20 και του '30 πολλά από τα ποιήματά του είχαν δημοσιευθεί στις ελληνικές εφημερίδες και τα περιοδικά της Ουκρανίας. Το 1935 εξέδωσε στη Μαριούπολη την "Ανθολογία της ελληνικής λογοτεχνίας" και ελληνικό "Αλφαβητάριο", τα οποία εγκρίθηκαν ως σχολικά βιβλία για τα ελληνικά σχολεία της Σοβιετικής Ένωσης. Πολλά έργα του δημοσιεύτηκαν στο περιοδικά "Νεότητα" και "Πιονέρης" και στην εφημερίδα "Κολλεχιπistiς". Σύμφωνα με την Αγάπη Τοχταμίς, η οποία υπήρξε μαθήτριά του στη Σχολή και αργότερα συνεργάτιδά στον ελληνικό εκδοτικό οίκο, ο ποιητής ήταν γνώστης όλων των διαλέκτων της Μαριούπολης, και έτσι μιλούσε σε κάθε μαθητή του στη διάλεκτο του χωριού του (αν και έγραφε μόνο στην δημοτική). Υπήρξε επίσης γνώστης πολλών γλωσσών. Έτσι στη διεθνή συνάντηση της 1ης Μαΐου 1935 μετέφραζε τις ομιλίες των ναυτικών από διαφορετικές χώρες του κόσμου. Ήταν γερός, ψηλός, κομψά ντυμένος, πάντα με χαμόγελο στα χείλη, έχαιρε σεβασμού των γύρω.

Δυστυχώς και αυτός το 1937 έπεσε θύμα της "ελληνικής υπόθεσης" του Στάλιν. Στις 8 Απριλίου 1937 συνελήφθη και κατηγορήθηκε για κατασκοπία υπέρ της Ελλάδος και την αρχηγία της αντισοβιετικής εθνικιστικής οργάνωσης. Εκτελέστηκε στις 15 Ιανουαρίου 1938 κι αποκαταστάθηκε στις 6 Μαρτίου του 1964.

Πρέπει να σημειώσουμε ότι η σύζυγος του ποιητή **Ελένη Δημητρίου**, γεννημένη στο Κρασνοντάρ της Ρωσίας, καθηγήτρια της Ελληνικής Παιδαγωγικής σχολής της Μαριούπολης, ποιήτρια με έντονη παρουσία στον ελληνικό τύπο της εποχής, από το 1945 ζει στην Αθήνα, έχει εκδώσει πολλές ποιητικές συλλογές, τόσο στα ελληνικά, όσο και στα ρωσικά. Στην πένα της αποδίδονται οι καλύτερες μεταφράσεις των Αχμάτοβα, Τσβετάγιεβα, Γιεφτουσένκο, Γκριμπογιέντοβ, Τουργένιεφ, Οστρόφσκι, Σολζενίτσιν κ.α.

ΤΕΛΟΣ Α' ΜΕΡΟΥΣ

Ένατο χρυσό στεφάνι βρέθηκε στη Θεσσαλονίκη

Ένα ακόμη χρυσό στεφάνι, απόδειξη της δισχιλιετούς και πλέον ιστορίας της Θεσσαλονίκης, έφεραν στην επιφάνεια οι εργασίες του Μετρό.

Το νέο εντυπωσιακό εύρημα εντοπίστηκε κατά τη διάρκεια των τελευταίων ανασκαφών στο σταθμό Δημοκρατίας του Μετρό της Θεσσαλονίκης.

Το χρυσό στεφάνι εντοπίστηκε στο εσωτερικό μεγάλου μακεδονικού κιβωτίδοσχημου τάφου και βρισκόταν στο κεφάλι ενταφιασμένου νεκρού. Σύμφωνα με τις πρώτες πληροφορίες το χρυσό στεφάνι (και η ταφή) τοποθετείται στην πρώιμη ελληνιστική εποχή, στα τέλη του τετάρτου - αρχές του 3ου αιώνα π.Χ.

Το στεφάνι αυτό είναι το ένατο χρυσό στη σειρά που αποκάλυπτουν οι ανασκαφές του Μετρό στη Θεσσαλονίκη. Στις αρχές Ιουνίου του 2008, οι ανασκαφές στη διασταύρωση των τροχιογραμμών του Μετρό στο ύψος της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου είχαν φέρει στο φως οκτώ χρυσά στεφάνια (τέσσερα διπλά πλεγμένα μεταξύ τους) των ελληνιστικών χρόνων, τοποθετημένα κατά πρωτόγνωρο για τους αρχαιολόγους τρόπο σε γυναικεία ταφή - σε έναν από τους 840 τάφους του ανατολικού νεκροταφείου της Θεσσαλονίκης.

Το νέο χρυσό εύρημα ανασύρθηκε από τον τάφο που βρισκόταν κρυμμένο τα τελευταία... 2.500 χρόνια και μεταφέρθηκε στα εργαστήρια της ΙΣΤ' Εφορείας Αρχαιοτήτων στη Θεσσαλονίκη προκειμένου να καθαριστεί και να μελετηθεί.

Ανάδειξη αρχαίων οχυρώσεων στη Μαγνησία

Η ΙΓ' ΕΠΚΑ σε συνεργασία με την Εθελοντική Περιβαλλοντική Ομάδα Αλμυρού "Εν Δράσει" υλοποιεί από την 1η Απριλίου ένα πρόγραμμα διάρκειας επτά μηνών, στο πλαίσιο του οποίου θα γίνουν εργασίες καθαρισμών και βελτίωσης της προσβασιμότητας στις μισές περίπου άγνωστες οχυρωμένες θέ-

σεις, με απώτερο στόχο την μελλοντική ανάδειξή τους. Πρόκειται για τις θέσεις Κάστρο ή Φυλάκη, Τσουρνάτη/Τσουρνάτι, Μόρια/Μώρηνα ή Μόριες/Μώρηες, Γριντιά, Νεοχωράκι, Καστράκι ή Κάστρο στο Καρατσάνταλι, η θέση νότια του Καρατσάνταλι, η θέση Άγιος Νικόλαος ή Μπακαλί, το χωριό Κωφοί, το Κάστρο της Βρύναινας, η θέση Καστράκι Άι-Γιάννη, η θέση Καστράκι ή Καστρούλι στο λόφο της νέας Μονής Κάτω Ξενιάς κ.ά.

Επιφανειακές έρευνες που έχουν γίνει στις συγκεκριμένες θέσεις δείχνουν σημάδια κατοίκησης στους κλασικούς και κυρίως στους ελληνιστικούς χρόνους, ενώ για κάποιες από αυτές υπάρχουν ενδείξεις για πρωιμότερη, αλλά και για υστερότερη κατοίκηση που φτάνει έως και τα ρωμαϊκά χρόνια. Τοποθετώντας τες στο χάρτη γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι πρόκειται για μια αλυσίδα αρχαίων οχυρώσεων σε κομβικά σημεία στην οροσειρά της Όθρυος.

Έτοιμο μέχρι το Σεπτέμβριο το Μουσείο της αρχαίας Ελεύθερνας

Οι εργασίες για την ανέγερση του κτίριου του Μουσείου της Ελεύθερνας βρίσκονται στην τελική ευθεία και αναμένεται να ολοκληρωθούν μέχρι τον Μάιο. Οι υποδομές του κτίριου, οι δεξαμενές και το υπόγειο έχουν τελειώσει και τώρα ξεκίνησαν οι εργασίες στον όροφο του κτίριου. Εκκρεμεί η νότια και ανατολική πλευρά για να ολοκληρωθεί το οικοδόμημα. Το έργο αναμένεται να παραδοθεί στις αρχές του Σεπτεμβρίου.

Το Μουσείο της Αρχαίας Ελεύθερνας θα είναι το πρώτο μουσείο αρχαιολογικού χώρου στην Κρήτη, στο οποίο θα φιλοξενηθούν και θα αναδειχθούν οι αρχαιότητες που ήρθαν στο φως από τις αρχαιολογικές έρευνες και ανασκαφές που πραγματοποίησε ο αρχαιολόγος καθηγητής του Πανεπιστημίου Κρήτης Ν. Σταμπολίδης στη νεκρόπολη της Ορθής Πέτρας. Το έργο εκτελείται με χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ και ο προϋπολογισμός του φτάνει τα 2,5 εκ. ευρώ.

Σύμφωνα με τον αρχαιολόγο καθηγητή Ν. Σταμπολίδη, ο περιβάλλων χώρος του μουσείου είναι κάτι ξεχωριστό και για αυτόν θα πρέπει να υπάρξει ένα νέο υποέργο, για το οποίο θα χρειαστεί επιπλέον χρηματοδότηση ώστε να μπορέσει το μουσείο να λειτουργήσει αποτελεσματικά.

Μερική αποκατάσταση του ναού του Διός στην Ολυμπία

Ολοκληρώθηκε με επιτυχία από το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο η δεύτερη φάση αναστήλωσης του ναού του Διός στην Ολυμπία.

Στο ναό του Διός στην Ολυμπία ήταν τοποθετημένο το μεγάλο λατρευτικό άγαλμα του Διός, ένα από τα επτά θαύματα του αρχαίου κόσμου, και θεωρείται κορυφαίο δείγμα του δωρικού αρχιτεκτονικού ρυθμού. Ωστόσο, μέχρι σήμερα, η ανωδομή και οι διαστάσεις του ερειπωμένου ναού μπορούσαν να γίνουν αντιληπτές και κατανοητές μόνον από ειδικούς.

Το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο ανέλαβε τα τελευταία χρόνια, τη διεξαγωγή μιας σειράς επεμβάσεων αποκατάστασης και μερικής αναστήλωσης με χρήση των αυθεντικών σωζόμενων αρχιτεκτονικών μελών. Ήδη το 2004, έγινε η επανατοποθέτηση ενός κίονα. Η δεύτερη φάση της αναστήλωσης ολοκληρώθηκε με επιτυχία στα τέλη Νοεμβρίου 2012. Η φάση αυτή είχε ως στόχο την όσο το δυνατόν πιο κατανοητή παρουσίαση της περιοχής του δυτικού οπισθοδόμου του ναού στους επισκέπτες.

Για τη μερική επανοικοδόμηση του οπισθοδόμου ήταν αρχικώς απαραίτητη η μετακίνηση 38 αρχιτεκτονικών μελών που είχαν παραμείνει εκεί από τις ανασκαφές του 19ου αι. Οι ορθοστάτες της δυτικής παραστάδας που σώζονται σε καλή κατάσταση καθαρίστηκαν, ο στυλοβάτης του οπισθοδόμου απαλλάχθηκε από τη βλάστηση και τα βρύα, η βόρεια γωνία που λείπει αποκαταστάθηκε με οπλισμό πτανίου, ενώ με τη χρήση λεπτότερου μείγματος τεκτονικού λίθου κλείστηκαν λεπτές ρωγμές. Έγινε η τοποθέτηση των πέντε αποκατασταθέντων αρχιτεκτονικών μελών. Το κατώτερο τμήμα του βορείου επικράνιου της παραστάδας που ζυγίζει περίπου 2 τόνους τοποθετήθηκε πάνω στη συντηρημένη δυτική παραστάδα.

Νέοι βασιλικοί τάφοι στη Βεργίνα

Όπως αναφέρεται σε ανακοίνωση της διευθύντριας της ΙΖ' ΕΠΚΑ κας Αγγελικής Κοτταρίδη: "Η σωστική ανασκαφή στον περιβάλλοντα χώρο του δημαρχείου της Βεργίνας έγινε αιτία πριν 15 χρόνια να έρθει στο φως μια ομάδα τάφων (πέντε λακκοειδείς και έξι μεγάλοι κτιστοί κιβωτίδοσχημοι) που βρίσκεται στο νοτιοδυτικό άκρο του νεκροταφείου των τύμβων, ανάμεσα σε αυτό και την αρχαϊκή νεκρόπολη των Αιγών, οι οποίοι χρονολογούνται από το πρώτο μισό του 6ου ως το τέλος του 5ου προχριστιανικού αιώνα. Σχεδόν όλοι ήταν

σουλμένοι, μερικοί μάλιστα και λιθολογημένοι σε σημαντικό βαθμό, ωστόσο το μέγεθος των ιδίων των ταφικών μνημείων, η πολυτέλεια των κτερισμάτων (χρυσά κοσμήματα, χρυσοποίκιλα όπλα, πολύτιμα αγγεία και σκεύη κ.λπ.) που βρέθηκαν παρά τη σύλληψη και εντυπωσιάζουν με την ποικιλία, την ποιότητα και την ποσότητά τους, κερδίζοντας επάξια τον χαρακτηρισμό "θησαυροί", καθώς και η χρήση του εθίμου της καύσης με μεγαλοπρεπείς νεκρικές πυρές και πλούσιες προσφορές που ανακαλούν τις ταφικές αντιλήψεις των επών και προοιωνίζονται την ταφή του Φιλίππου Β' συνηγόρησαν στην ονομασία συστάδα των Τημενιδών.

Αζερμπαϊτζάν: οικισμός της εποχής του χαλκού

Μια εγκατάσταση που χρονολογείται στην τρίτη χιλιετία, στην Εποχή του Χαλκού βρέθηκε στο Αζερμπαϊτζάν. Σύμφωνα με τους αρχαιολόγους υπήρξε συνεχής κατοίκηση από το τέλος της 3ης μέχρι τις αρχές της 1ης χιλιετίας π.Χ. στην εγκατά-

σταση αυτή, που βρέθηκε στη θέση Αγκαμπίρλι στο χωριό Κίτσικ Ντάνα της επαρχίας Σάκι.

Τα αρχαιολογικά ευρήματα δείχνουν, ότι η κτηνοτροφία και η εκτροφή αιγοπροβάτων είχε αναπτυχθεί εκείνη την περίοδο. Η εγκατάσταση περιλαμβάνει δύο στρώματα κατοίκησης, ενώ όλη η θέση θα πρέπει να είχε πλημμυρίσει τουλάχιστον δύο φορές. Κατά την ανασκαφή βρέθηκε κεραμική (όστρακα και ολόκληρα αγγεία), οστά ανθρώπων και ζώων, γεωργικά εργαλεία από σβεςτόλιθο, λίθινα τριβεία και τριπτήρες, ενώ μέταλλα δεν εντοπίστηκαν.

Κοντά στο Αγκαμπίρλι έχουν εντοπιστεί ακόμη νεκρόπολη και διάφοροι ταφικοί τύμβοι. Οι τύμβοι αυτοί εντοπίζονται κοντά στη νεκρόπολη της Αγκντάρα που περιλαμβάνει πάνω από 120 ανάλογους τύμβους, οι οποίοι όμως έχουν καταστραφεί λόγω της γεωργικής δραστηριότητας στην περιοχή.

Νέα πυραμίδα αποκαλύφθηκε στο Λούξορ της Αιγύπτου

Μια "νέα" πυραμίδα ηλικίας μεγαλύτερης των 3.000 χρόνων που ανήκε σε αξιωματούχο του Φαραώ Ραμσή Β' αποκαλύφθηκε στο Λούξορ στη νότια Αίγυπτο. Τα ερείπια της πυραμίδας, που εί-

χε ύψος 15 μ. και πλάτος 12 μ., αποκαλύφθηκαν στη διάρκεια ανασκαφών της κοινής αποστολής του Ελεύθερου Πανεπιστημίου των Βρυξελλών και του Πανεπιστημίου της Λιέγης.

Η πυραμίδα "ανήκε σε έναν αξιωματούχο της Άνω και της Κάτω Αιγύπτου που ονομαζόταν Κχάι και εκτελούσε καθήκοντα, αντίστοιχα με αυτά του πρωθυπουργού, για 15 χρόνια, επί της βασιλείας του Φαραώ Ραμσή Β'", αναφέρεται στην ανακοίνωση της αποστολής.

Το μνημείο υπέστη μεγάλες καταστροφές από τον 7ο ως τον 8ο αιώνα, όταν μετατράπηκε σε ερημητήριο Κοπτών", προστίθεται στην ανακοίνωση του Υπουργείου Πολιτισμού, η οποία καταλήγει τονίζοντας: «Η ανακάλυψη αυτή έχει μεγάλη σημασία για τους Αιγυπτιολόγους διότι ο συγκεκριμένος αξιωματούχος αναφέρεται σε πολλά έγγραφα».

Νέα στοιχεία για το χτίσιμο του Στόουνχεντζ στη Βρετανία

Οι ερευνητές που εξέτασαν δόντια ζώων που βρέθηκαν στο Ντάρινγκτον Γουόλς, μια νεολιθική εγκατάσταση 1.000 οικιών σε μικρή απόσταση από το Στόουνχεντζ, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι χιλιάδες άνθρωποι έρχονταν από όλη τη Βρετανία για να βοηθήσουν στην ανοικοδόμηση του Στόουνχεντζ. Η ανάλυση ισotόπων στα δόντια συστήνει ότι τα ζώα είχαν διανύσει αποστάσεις πολύ μακρινές -είχαν φτάσει μέχρι και από

τα Χάιλαντς.

Το Ντάρινγκτον Γουόλς είναι σύγχρονο των πρωιμότερων φάσεων του Στόουνχεντζ και θεωρείται ως η κύρια εγκατάσταση των ανθρώπων που το έχτισαν αλλά κι εκείνων που λάτρευαν σε αυτό.

Μέχρι σήμερα υπήρχε η άποψη, ότι το Στόουνχεντζ είχε κατασκευαστεί ως αστρονομικό παρατηρητήριο ή ημερολόγιο. Τα πιο πρόσφατα ευρήματα όμως, που προέκυψαν μετά από δεκαετία ερευνών, δείχνουν ότι η καθοριστική ήταν η πράξη της κατασκευής -και όχι ο σκοπός του χώρου. Οι ερευνητές αναφέρουν: "Αυτό που ανακαλύψαμε ήταν ότι το σημαντικό ήταν το χτίσιμο του μνημείου. Δεν είναι ότι έρχονται να λατρεύουν, είναι ότι έρχονται να χτίσουν".

Ρωμαϊκοί ανάγλυφοι πίνακες ενώθηκαν μετά από 2000 χρόνια στο Βρετανικό Μουσείο

Δύο εντυπωσιακοί ρωμαϊκοί ανάγλυφοι πίνακες ενώθηκαν ξανά στο Βρετανικό Μουσείο για πρώτη φορά μετά από σχεδόν 2.000 χρόνια. Και οι δύο προέρχονται από μια παραθαλάσσια έπαυλη στο Ερκουλάνεουμ, την πόλη που καταπλακώθηκε από ένα κύμα καυτής λάβας από τον Βεζούβιο, όταν ο άνεμος άλλαξε κατεύθυνση 12 ώρες μετά την καταστροφή και της Πομπηίας.

Παλαιότερα υπήρχε η άποψη ότι, αντίθετα με τους χιλιάδες που χάθηκαν στην Πομπηία, οι περισσότεροι κάτοικοι του Ερκουλάνεουμ κατάφεραν να γλιτώσουν. Τότε, στα μέσα του 20ου αι., μετά από 200 χρόνια ανασκαφών στη θέση, οι αρχαιολόγοι βρήκαν την ακτή γεμάτη από τα πτώματα εκείνων που άφησαν την πόλη πολύ αργά.

Περισσότεροι θα πρέπει να κείτονται ακόμη στο κύριο λιμάνι της πόλης, το οποίο είναι θαμμένο κάτω από ένα στρώμα σταθεροποιημένης στάχτης πάχους 30 μέτρων.

Εργασίες αποκατάστασης άρχισαν στην Πομπηία

Εργασίες αποκατάστασης των ανασκαφών στην Πομπηία, την αρχαία ρωμαϊκή πόλη που καταστράφηκε από την έκρηξη του Βεζούβιου το 79 μ.Χ., ξεκίνησαν από τις αρχές του έτους.

Τα πρώτα εργοτάξια θα σπηθούν σε δύο αρχαίες οικίες, μία εκ των οποίων είναι η περίφημη Οικία των Διοσκούρων.

Το κόστος του προγράμματος αποκατάστασης του αρχαιολογικού χώρου της Πομπηίας ανέρχεται στα 105 εκατομμύρια ευρώ, ποσό που προέρχεται από ευρωπαϊκά και ιταλικά κονδύλια. Οι εργασίες στερέωσης των αρχαίων καταλοίπων θα πρέπει να έχουν ολοκληρωθεί έως τις 31 Δεκεμβρίου 2015. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει εκδηλώσει την πρόθεσή της να παρακολουθεί στενά την πρόοδο των εργασιών.

Οι αναστηλωτικές εργασίες, ωστόσο, είναι μόνο το πρώτο βήμα προς τη "σωτηρία" της Πομπηίας. Το γεγονός ότι είναι ο δεύτερος σε επισκεψιμότητα χώρος παγκοσμίως, μετά τις πυραμίδες της Αιγύπτου, χωρίς ωστόσο να αποφέρει ανάλογα έσοδα στην περιοχή στην οποία βρίσκεται, θα γίνει αντικείμενο σοβαρής μελέτης.

Δημοσθένης Πουρής

Σε προηγούμενα άρθρα μας αναφερόμενοι σε διακεκριμένους Πειραιώτες είχαμε αναπτύξει το έργο των Αλεξάνδρου Μελετοπούλου και του υιού του Ιωάννου Μελετοπούλου αναφερθέντες στην προσφορά των προς την πόλη μας, στις συνεργασίες των, αλλά και γενικότερα προς την Ελλάδα ολόκληρον και προς την επιστήμη, την ιστορίαν κ.λπ.

Ήδη στη σειρά των διακεκριμένων Πειραιωτών προσθέτομεν εις τους δύο προγενεστέρους τον Δημοσθένη Πουρήν, ιδρυτήν από το 1868 της πρώτης μεγάλης Βιομηχανίας Κονιάκ και ποτών και προς ενημέρωσιν παραθέτομεν άρθρον δημοσιευθέν το 1938 περί του Δημ. Πουρή και περί της Ποτοποιίας του η οποία τότε συνεπλήρωνε εβδομήντα (70) έτη λαμπράς λειτουργίας της.

ΜΙΑ ΠΑΛΙΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΟΝΙΑΚ & ΠΟΤΩΝ ΔΗΜΟΣΘ. ΠΟΥΡΗΣ 1868

Αναμφισβήτως ο κατά το έτος 1918 αποθανών βιομήχανος Δημοσθένης Πουρής υπήρξεν ένας από τους ολίγους εκείνους άνδρας οι οποίοι εκ των πρώτων έθεσαν τας βάσεις της σημερινής βιομηχανικής ακμής της Οινοπνευματοποιίας και των συναφών αυτή κλάδων.

Το ότι δε το κατόπιν γενόμενον πασίγνωστον εργοστάσιόν του, όχι μόνον εντός αλλά και εκτός της Ελλάδος, ίδρυσε κατά το 1868, είναι μία αρκετά ικανή απόδειξις, ότι ο αείμνηστος εκείνος ανήρ ετόλμησε προ 60 όλων ετών να επιχειρήση την εγκαίνιασιν μιας βιομηχανίας τόσοσπουδαίας, και τόσοσν μεγάλην σχέσιν εκούσης προς αυτήν την οικονομικήν ύπαρξιν της Νεωτέρας Ελλάδος, η οποία μόλις αναγεννηθείσα από την τέφραν της, δεν είχε παρά την άμπελον προς την οποίαν ώφειλε να στρέψη την προσοχήν της, και από την οποίαν ήτο υποχρεωμένη να προσπορισθί αμέσως ή εμμέσως τα κυριώτερα μέσα της ζωής της ως Έθνους και ως Κράτους.

Και είναι, περισσότερον αξιοθαύμαστος ο Δημοσθένης Πουρής, διότι ιδρύσας κατά το 1868 το τέλειον διά την τότε εποχήν εργοστάσιόν του, δεν παρουσίασε εμπειρικών όλως διόλου και με αρχέγονα τινά μηχανήματα τοιούτον, αλλά προμηθευθείς αντί αδράς δαπάνης εκ Γαλλίας, ένθα μετέβη αυτοπροσώπως, τα τελειότερα των τότε θεωρουμένων αποστακτηρίων, παρέσχε εις την Ελληνικήν κατανάλωσιν το πρώτον παραχθέν αγνόν εκ σταφυλής οινόπνευμα. Το γεγονός τούτο ανεγνωρίσθη τότε ως εντελώς πρωτοφανές διό την επιτόπιον παραγωγήν. Έχων την ευγενή φιλοδοξία ν' αναγάγη την αληθώς εθνικήν ημών βιομηχανίαν ταύτην εις ένα υψηλών επιστημονικών επίπεδον, δεν ώκνησε, επωφεληθείς της παγκοσμίου εκθέσεως της Βιέννης, κατά το 1875, νν διοργάνωσε η πανίσχυρος τότε Αυστροουγγρική Αυτοκρατορία, να λάβη μέρος εις αυτήν.

Και ο νέος Έλλην βιομήχανος μεθ' όλην την βεβαιότητα ότι είχε τότε να διαγωνισθί προς βιομηχανικούς κολλοσσούς της Ευρώπης δεν εδίστασε μόλα ταύτα ν' αναμετρηθί προς αυτούς. Και υπήρξεν αληθής Ελληνικός πλέον θρίαμβος ότι κατόρθωσε μ' όλα ταύτα να τιμηθί ο Δημοσθένης Πουρής δια χρυσού βραβείου διά τ' αγνά του και επιτυχή προϊόντα, δεδομένου ότι η κρατερά τότε Αυστροουγγρική βιομηχανία εφοδίαζε δι' οινοπνευμάτων ολόκληρον την Ανατολήν.

Του Μιχάλη Βλάχου Δικηγόρου ε.τ.

Ενθαρρυνθείς από την θριαμβευτικήν επιτυχίαν ταύτην ο αείμνηστος εκείνος ανήρ δεν εδίστασεν έκτοτε να λαμβάνη μέρος τακτικώς εις πάσαν Διεθνή Έκθεσιν. Χωρίς να λάβομεν υπόψη τας σπουδαίας της τότε εποχής Εκθέσεις των Ολυμπίων του 1875 και 1888 έλαβε μέρος επίσης εις τας Διεθνείς Εκθέσεις Παρισίων 1878 και Βιέννης 1889 και 1894 τιμηθείς διά των ανωτέρων τιμητικών διακρίσεων ας απονέμουν αι Ελλανόδοικοι Επιτροπαί.

Κατορθώσας μετά τούτο ο Δημοσθένης Πουρής να παραγάγη δι' ειδικού αποστακτήρος συστήματος Mareste, γνήσιον απόσταγμα οίνου (Eau de vie de vin) επλούτισε εκ των πρώτων την Ελληνικήν Βιομηχανίαν με το διεθνώς ανεγνωρισμένον γαλλικόν τούτο ποτόν, το πανταχού της γης γνωστόν υπό τ' όνομα Κονιάκ.

Και δεν ηρκέσθη να παραγάγη και εξελληνίση τρόπον τινά το διεθνώς γνωστόν ωραίον τούτο ποτόν, αλλ' ίνα επισημοποιήση την επιτυχίαν του υπ' αυτού παρασκευαζομένου κονιάκ εζήτησε να έχη και μίαν κύρωσιν επίσημον από αυτούς τους ειδικούς Βιομηχάνους της πατρίδος του Κονιάκ, της Γαλλίας. Και υπέβαλεν υπό την κρίσιν των Γάλλων Ελλανοδικών το προϊόν του, μετασχών των Διεθνών Γαλλικών Εκθέσεων 1889, 1895 και 1900. Και πράγματι εις τας ως άνω Εκθέσεις επιμήθη διά βραβείων ικανοποιούντων την ευγενή του φιλοδοξίαν και το ευγενές πνεύμα της Ελληνικής Βιομηχανίας. Αλλ' εκείνο όπερ διά τον Δημοσθένη Πουρήν απετέλεσε αληθή θρίαμβον είναι η υπό της ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΚΘΕΣΕΩΣ του BORDEAUX του 1907 (EXPOSITION INTERNATIONALE DE BORDEAUX 1907) αναγνώρισις του προϊόντος αυτού και εκτός συναγωνισμού (MEMBRE DU JURY HORS CONCOURS). Σημειώτέον ότι, εις την Έκθεσιν εκείνην μετέσχεν επισήμως η Ελλάς.

Αλλων τιμητικών διακρίσεων έτυχον ακόμη τα προϊόντα του Οίκου του: Κονιάκ, Βερμούτ, Μαυροδάφνη και λοιπά ποτά εις απάσας τας Διεθνείς Εκθέσεις ήτοι της Αμβέρσας τω 1886, Σικάγου 1892, Μονάχου 1895, Κρητικής Πολιτείας 1900, Αγίου Λουδοβίκου Αμερικής 1904, Παναμά. 1915, και εις άλλας τοπικάς τοιαύτας εις Charleroi του Βελγίου και Bari Ιταλίας.

Διά τας προς την πατρίδα υπηρεσίας του αυτός τε και οι διάδοχοι υιοί του επιμήθησαν διά του Σταυρού του Σωτήρος, απονεμηθέντων αυτοίς και υπό ξένων Κυβερνήσεων παρασήμων όπως το χρυσούν του Ιταλικού στέμματος, της Γαλλικής Ακαδημίας και άλλα. Αλλ' υπέρ παν παράσημον, και πάσαν διάκρισιν τιμητικήν είναι η αρίστη φήμη ης διεθνώς απολαύουσι τ' απαράμιλλα του οίκου ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΠΟΥΡΗΣ 1868, προϊόντα, προσπορίζοντα ου μόνον δικαίαν επιβράβευσιν τοις ιδρυταίς αλλά και τη Ελληνική Πατρίδι σημαντικήν Εθνικήν εξυπηρέτησιν.

Καταστάς κραταιότατος τοιουτοτρόπως ο Οίκος Οινοπνευματοποιίας και Κονιακοποιίας Δημοσθένη Πουρή νδυνήθη, χάρις εις την απαράμιλλον αυ-

Πειραιϊκές προσωπικότητες

τών ποιότητα, να διαδώση τα προϊόντα του εις τα πέρατα του Κόσμου, και να εξασφαλίση πρωτεύουσας θέσιν εις Αίγυπτον, Αμερικήν, Ρουμανίαν, Ρωσσίαν κ.λπ.

Χαρακτηριστικόν της αξίας του ιδρυτού της Βιομηχανίας ταύτης είναι το γεγονός ότι δεν ηρέσθη ούτος εις τας εμπορικές και βιομηχανικές αυτού επιτυχίας μόνον αλλά προσέφερε τα πολλαπλά αυτού προτερήματα εις κοινωφελή φιλοπόλιδα δράσιν και ως αντιπρόσωπος της Πρωτεύουσας και του Πειραιώς εις το Κοινοβούλιον, και ως Δημοτικός Σύμβουλος ή Πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου, και ως Πρόεδρος της Δημοτικής Επιτροπής, Πρόεδρος Δ. Συμβουλίων φιλανθρωπικών Σωματείων, αφήσας πανταχού ανεξίτηλα ίχνη της εντίμου και λαμπρού διαβάσεώς του.

Επί κεφαλής του Οίκου Δημοσθένους Πουρή ετέθησαν μετά τον θάνατον τούτου, οι δύο υιοί του Τάκης και Μιλτιάδης Πουρή, οίτινες εμπνευσθέντες από τ' αξιομίμητα παραδείγματα και από την ευγενή δράσιν του αιμνήστου πατρός των ηκολούθησαν την υπ' αυτού χαραχθείσαν ευθείαν οδόν και εσπερέωσαν και ήρυναν το έργον του διά της προσωπικής των ικανότητος και της μορφώσεώς των.

Ήτο πεπρωμένον ν' απέλθη προώρως του Κόσμου τούτου ο πρεσβύτερος των υιών Τάκης και η βιομηχανία ευρίσκεται σήμερον υπό την δεξιάν διεύθυνσιν του κ. Μιλτιάδου Πουρή έχοντος ως συμπαραστάτην και βοηθόν τον υιόν του Δημοσθένην, νέον επιστήμονα, ειδικώς εκπαιδευθέντα εν Ευρώπη, προικισμένον με όλα τα προσόντα μορφώσεως ευγενείας και δραστηριότητας άτινα διακρίνουν τον πατέρα του.

Ούτω επί τρεις ολοκλήρους γενεάς ο Οίκος Οιοπνευματοποιίας και Κοινικοποιίας Δημοσθένους Πουρή εξυπηρέτησε και εξυπηρετεί την βιομηχανίαν αφ' ενός και την κοινωνίαν αφ' ετέρου ακολουθών εν πάσι την πολιτικήν ην εκάραξεν επί ισχυρών βάσεων ο αείμνηστος ιδρυτής του.

Προέβη εις την κατασκευήν Κονιάκ εξ αποσταγμάτος Οίνου Eau de vie de vin δι' ειδικού προς τούτο αποστακτηρίου μηχανήματος συστήματος Mareste, έτυχε πρώτων βραβείων εις όλας τας Διεθνείς εκθέσεις Ολυμπίων, Παρισίων, Βορδώ, Αμερικής κ.τ.λ. εις τίνας μάλιστα εξ' αυτών τας οποίας θα αναφέρωμεν λεπτομερώς εις άλλην στήλην, έτυχον διακριτικών τιμών τεθέντα εκτός συναγωνισμού. Ο Δημοσθένης Πουρήs εργασθείς επί σειράν ετών εις την πρώτην γραμμήν συνετέλεσε τα μέγιστα εις την πρόοδον και βελτίωσιν της Εθνικής όντως ταύτης εν Ελλάδι Βιομηχανίας ιδρύσας προ δεκαπενταετίας μετ' άλλων ισάξων συναδέλφων του την Ανώνυμον Εταιρίαν Οιοπνευματοποιίας με έδραν τον Πειραιά και μετοχικών Κεφάλαιον 5.000.000 δραχμών και συμμετασχών εις αυτήν διά του Εργοστασίου του

"Ρέα", διατελέσας και πρόεδρος του Διοικητικού αυτής Συμβουλίου μέχρι του Θανάτου του. Η ως είρηται Εταιρία Οιοπνευματοποιίας έσχεν άριστα αποτελέσματα ως εμφανίζεται εκ των γενναίων μερισμάτων άτινα διανέμει κατ' έτος εις τους μετόχους αυτής δικαίως ως εκ τούτου θεωρουμένη παρά πάντων ως άριστη βιομηχανική επιχείρησις τιμώνσα την Ελλάδα.

Παρά το τμήμα της Ποτοποιίας όπερ παράγει όλα τα είδη των Οιοπνευματωδών και Ζαχαρωδών ποτών, υπάρχει τμήμα οιοποίας εν ω παράγονται οίνοι εκ σταφίδος γλυκείς τύπου Σάμου και, ξηροί λευκοί και μέλανες αμφοτέροι άρίστης ποιότητος η κατανάλωσις των οποίων γίνεται ενταύθα και εν ταις ξέναις αγοραίς ιδίως της Γαλλίας εις μεγάλος ποσότητες, Τιμητικών διακρίσεων έτυχεν ο ειρημένος Βιομηχανικός Οίκος εν τω προσώπω του αποθανόντος ιδρυτού αυτού Δημοσθένους Πουρή ούτω επιμήθη με τον :

Αργυρούν Σταυρόν του Τάγματος των Ιπποτών του Σωτήρος.

Χρυσούν Σταυρόν του Ιταλικού Στέμματος.

Ταξίαρχην του Παναγίου Τάφου των Ιεροσολύμων.

Εξελέγη Βουλευτής κατά την πρώτην Αναθεωρητικήν Βουλήν 1910.

Διετέλεσε Πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου Πειραιώς επί σειράν ετών.

Διετέλεσε Πρόεδρος της Λιμενικής Επιτροπής Πειραιώς.

Διετέλεσε Πρόεδρος του Ορφανοτροφείου των Αρρέων Πειραιώς Ελένης Τζαίνου.

Εκλιπνόντος αυτού κατά τον Οκτώβριον του έτους 1918 τας εργασίας διευθύνουσιν έκτοτε οι υιοί του Τάκης και Μιλτιάδης Πουρήs.

Το πνεύμα του Δημοσθένους Πουρή θα μείνη αείζων, όπως όλων των αληθινών δημιουργών, τους οποίους κρατούν εν τη Αθανασία τα έργα αυτών.

Η φωτεινή και πρακτική αντίληψις του αιμνήστου ανδρός εξέλαμψε εις τα έργα αντί πάσης άλλης εκδηλώσεως εις μνήμην ευλαβή του πατρός των διέθεσαν ολίγας ημέρας μετά τον θάνατόν του το ποσόν των 36.000 δρχ. και το διένειμαν ως ακολούθως: Εις το Ζάννειον Νοσοκομείον 6.000, εις το Χατζηκυριάκειον 6.000, εις το Ζάννειον Ορφανοτροφείον 6.000, εις το Γηροκομείον 6.000, εις το Πειραιϊκόν Σύνδεσμον 5.000, εις τον Σύλλογον της Κοινότητος Κασσιανίτης 5.000 και εις τον Σύνδεσμον Εργατών Οιοπνεύμ. 2.000.

Τοιαύτη συνοπτικώς είναι η ιστορία του ανωτέρω Βιομηχανικού Οίκου.

ΤΙΜΗΤΙΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΕΚΘΕΣΕΩΝ

Διεθνής Έκθεσις Bordeaux 1907 Βορδώ 1895 -1907

Μέγα Βραβείον Εκτός Συναγωνισμού. Η μεγαλύτερα τιμή Αμβέρσας Βελγίου 1886 ήτις απενεμήθη εις την Ελληνικήν Βιομηχανίαν, Σικάγου 1893

Διεθνείς Εκθέσεις Αθηνών 1875 - 1888 -1903

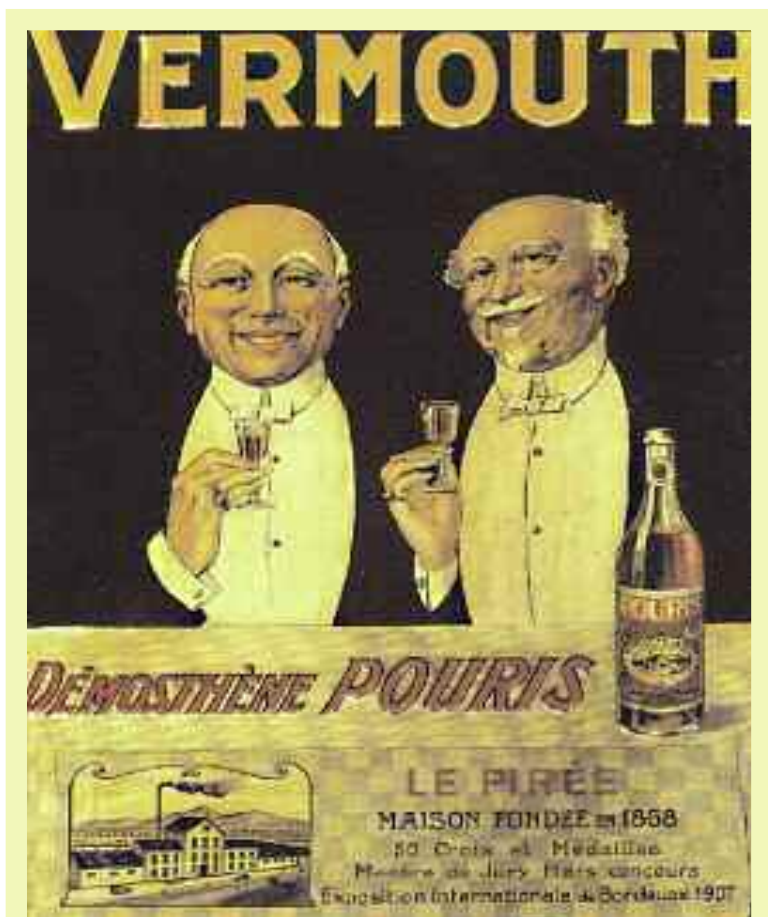
Μονάχου 1895,

Βιέννης 1873 1889 - 1900, Χανιά - Κρήτης 1900

Παρισίων 1878 -1881 - 1900, Παναμά 1915"

Ενταύθα κλείνομεν την αναφοράν στην πρώτη μεγάλη Ποτοποιίαν της Ελλάδος λίκνον των μεταγενεστέρων ποτοποιιών και επιφυλασσόμεθα να αναφερθώμεν μελλοντικώς και στον υιόν αυτόν Μιλτιάδην Πουρήν, ο οποίος τόσα προσέφερε στην Πόλιν του Πειραιώς με κορυφαίον έργον του την ανοικοδόμησιν του Μεγαλοπρεπούς Ιερού Ναού της Αγίας Τριάδος, του Μητροπολιτικού Ναού της Πόλεως, ο οποίος είχε καταστραφεί κατά τον βομβαρδισμόν της 11-1-1944 κατά τον Β' Παγκόσμιον Πόλεμον.

Διά την αντιγραφήν του άρθρου Μιχ. Βλάχος

Ελληνικά γραμματόσημα με πειραϊκά θέματα

του ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΡΑΣΟΝΙΚΟΛΑΚΗ

Ερευνητή Πειραϊκής Ιστορίας. Μέλος της Πανελληνίας Ένωσης
Φιλοτελιστών Υπαλλήλων ΕΛΤΑ

Η πόλη του Πειραιά, μαζί με όλα τα άλλα, έχει και τη δική της ενδιαφέρουσα ταχυδρομική και φιλοτελική ιστορία. Αμέσως μετά την ίδρυση του Δήμου Πειραιά εγκαταστάθηκε και η ταχυδρομική υπηρεσία με αύξοντα αριθμό γραφείου -2-. Στο ρυμοτομικό σχέδιο του 1834 των Κλεάνθη και Σάουμπερτ που διόρθωσε ο Κλέντσε έγινε πρόβλεψη να κτιστεί ταχυδρομικό μέγαρο κοντά στα ανάκτορα, στην πλατεία Ιπποδαμείας, στεγάστηκε όμως στον πάνω όροφο του Τελωνείου μαζί με το Ναυτοδικείο, το Λιμεναρχείο και το Υγειονομείο. Ύστερα μεταφέρθηκε κεντρικότερα, στην οδό Φίλωνος στο ύψος του Τινάνειου κήπου. Ταχυδρομείο βρίσκουμε και στο κτήριο του Ρολογιού, γύρω στα 1876 και μετά στη γωνία των οδών Μιαούλη (Εθνικής Αντιστάσεως) και Τσαμαδού, όπου παλαιότερα ο Χουτόπουλος και το ξενοδοχείο Κρητικοπούλα. Το κτίσμα υπάρχει ακόμα αλλά είναι έτοιμο για προσεχή κατεδάφιση. Σε δημοτικό οικόπεδο στη συμβολή των οδών Νοταρά, Άρεως (Καραολή - Δημητρίου), Φίλωνος και με σχέδια του μηχανικού Εμμανουήλ Παπακωνσταντίνου τέθηκε ο θεμέλιος λίθος στις 7.3.1899 για την ανέγερση αυτόνομου ταχυδρομικού μεγάρου. Τα εγκαίνια του Κεντρικού Ταχυδρομείου έγιναν στις 1.9.1901 και αφού ανακαινίστηκε κι επισκευάστηκε αρκετές φορές λειτούργησε μέχρι το 1973. Το σημερινό Ταχυδρομείο στεγάζεται επίσημα από τις 30.3.1973 σε ιδιό-

κτητο μέγαρο των ΕΛΤΑ, στο χώρο όπου υπήρχε το δημόσιο καπνοκοπήριο Πειραιώς, Φίλωνος 36 και Τσαμαδού. Η παραχώρηση του οικοπέδου με το διώροφο παλιό κτίσμα έγινε στο Υπουργείο Συγκοινωνιών από την Επιτροπή Δημοσίων Κτημάτων στις αρχές του 1964. Με τον καιρό άνοιξαν για το κοινό και διάφορα υποκαταστήματα στο λιμάνι και τις συνοικίες. (Τα ταχυδρομικά καταστήματα του Αγίου Νικολάου, του Ηλεκτρικού Σταθμού, της Ζέας, της Καλλιπόλης, των Καμινίων, του Νέου Φαλήρου, της Παλαιάς Κοκκινιάς. Έχουμε επίσης την Υπηρεσία Εκτελωνισμού Δεμάτων, το Ταχυδρομείο Λιμένος και το Ε.Μ.Π. Διαμετακομιστικό Κέντρο Πειραιά).

Από το 1835 μέχρι τις 1.10.1861 που κυκλοφόρησαν τα πρώτα ελληνικά γραμματόσημα με την περίφημη μεγάλη κεφαλή του Ερμή, η αλληλογραφία σφραγιζόταν με τις λεγόμενες προγραμματιστικές σφραγίδες, τις οποίες συναντούμε σε τρεις τύπους και πολλές ποικιλίες. Δεν θα αναφερθούμε εδώ σε αυτές, είναι θέμα για τους ειδικούς στο φιλοτελισμό. Μετά το 1861 τα γραμματόσημα ακυρώνονταν στον Πειραιά με πέντε τύπους σφραγίδων, τον Α', Β', Γ', Ε', ΣΤ', με τρεις ποικιλίες στο Β' και δυο στον ΣΤ' καθώς και μια άλλη στο Β' με την λάθος λέξη ΠΕΙΡΕΕΥΣ. Δημιουργήθηκε επίσης και μια σφραγίδα του τύπου Ε' με ένδειξη ΦΑΛΗΡΟΝ. Υπάρχουν και τηλεγραφικές σφραγίδες Πειραιώς των Αυστριακών ταχυδρομείων από το 1837 μέχρι το 1914, σε εννέα περιόδους, AGENZIA DEL LLOYD AUSTRIACO PIREO, πολύ ακριβές, όπως και των πρώτων πτήσεων AERESPRESSO Co, του 1926 και 1929.

Τα γραμματόσημα με ευρύτερο πειραϊκό ενδιαφέρον, πρόσωπα που έζησαν στην πόλη μας, κτήρια, γεγονότα, επέτειοι, μπορούμε να πούμε πως είναι τα παρακάτω:

- **1930 (1 Απριλίου).** Έκδοση για τα εκατό χρόνια της ελληνικής ανεξαρτησίας, αξία 1.50 δραχμής, μπλε ανοιχτό. Τυπώθηκε στο Λονδίνο. Γεώργιος Καραϊσκάκης, 1782-1827. Η δράση του συνδέεται με τον ερχομό του στον έρημο πειραϊκό χώρο, το στρατόπεδο, τα Ταμπούρια και τις μάχες που έδωσε μέχρι το θάνατό του, όπου σε ειδικό μνημείο στο Νέο Φάληρο βρίσκονται τα οστά του. Η αξία των 2 δραχμών, κόκκινο πορτοκαλί,

παριστά τον Ανδρέα Μιαούλη, 1769-1835, που έχτισε σπίτι μπροστά από το ναό του Αγίου Σπυρίδωνα, έδωσε το όνομά του στην ομώνυμη Ακτή Μιαούλη και ετάφη κοντά στην είσοδο του λιμένα.

- **1937 (1 Νοεμβρίου).** Έκδοση ιστορική, αξία 2 δραχμών, θαλασσί. Η ναυμαχία της Σαλαμίνας. Πίνακας του Κωνσταντίνου Βολανάκη.

- **1942 (15 Αυγούστου).** Αεροπορική έκδοση Ανέμων, 20 δραχμές, μπλε. Ο Λίβας (Γαρμπής-ΝΔ) κρατάει τμήμα πλοίου. Ο άνεμος αυτός ήταν ο πλέον κατάλληλος για την είσοδο των αρχαίων πλοίων στη θαλάσσια λεκάνη του Πειραιά. Τυπώθηκε - όπως και τα περισσότερα ελληνικά γραμματόσημα μέχρι τα μέσα του 1983 - στην ΑΣΠΙΩΤΗ - ΕΛΚΑ (ονομασία από τον ιδρυτή της πρώτης εταιρείας Γεράσιμο Ασπιώτη και την Εταιρεία Λιθογραφίας και Κυτιοποιίας Αθηνών, με την οποία συγχωνεύθηκε στα 1928).

- **1944 (11 Ιουνίου).** Έκδοση για το βομβαρδισμό του Πειραιά, που έγινε στις 11.1.1944. Επισημάνθηκαν δέκα γραμματόσημα των τοπίων του 1942 και των ανέμων του 1943 με τη λιθογραφική μέθοδο σε χρώμα μπλε: ΒΟΜΒΑΡΔΙΣΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ 11-1-1944 και προστέθηκαν νέες αξίες των 100.000 δραχ. Η σειρά εκδόθηκε με εντολή των γερμανικών αρχών κατοχής ως αναμνηστική - προπαγανδιστική για την καταστροφή της πόλης από τη συμμαχική αεροπορία.

- **1951 (20 Σεπτεμβρίου).** Έκδοση ανασυγκροτήσεως, 700 δραχ., πορτοκαλί, βιομηχανία. Σχεδίασε ο Γιάννης Κεφαλληνός (1894-1957). Το επάνω γρανάζι περιέχει συμβολικά κάποια εικόνα λιμανιού, φουγάρα, πλοίο και κτήρια που μοιάζουν κατά πολύ με εκείνα της εισόδου του δικού μας λιμένα.

- **1958 (1 Ιουλίου).** Τακτική αεροπορική έκδοση λιμένων, 10 δραχ. Το λιμάνι του Πειραιά. Κυκλοφόρησε σε εννέα εκατομμύρια αντίτυπα. Σχεδίαση του χαράκτη Α. Τάσσου (Αναστάσιος Αλεβίζος 1914-1985), λιθογραφική εκτύπωση "Ασπιώτη - ΕΛΚΑ". Θαυμάσια απεικόνιση του λιμανιού με το Ρολόι, τα καράβια και στο βάθος αριστερά το Χατζηκυριάκειο.

- **1965 (11 Σεπτεμβρίου).** Αναμνηστική έκδοση για τους 24ους Βαλκανικούς Αγώνες. Σχεδίαση, Α. Τάσος, 6 δραχ., το Στάδιο Καραϊσκάκη στο Νέο Φάληρο.

- **1966 (28 Φεβρουαρίου).** Αναμνηστική έκδοση για τους Έλληνες ζωγράφους του 19ου αιώνα, 2.50 δραχ. Σχεδίαση, Α. Τάσος. Ο Κωνσταντίνος Βολανάκης (1837-1907), έζησε τα τελευταία χρόνια

της ζωής του και πέθανε στον Πειραιά αφήνοντας σπουδαίους ζωγραφικούς πίνακες.

- **1966 (26 Μαΐου).** Έκδοση για τα 2.500 χρόνια του ελληνικού θεάτρου. Σχεδίαση, Α. Τάσος, 1 δραχ. Προσωπίδα 4ου αι. π.Χ. που βρέθηκε το 1959 σε εκσκαφή στη Φίλωνος και Γεωργίου Α'.

- **1968 (27 Απριλίου).** Έκδοση για την έκθεση της πολεμικής ιστορίας των Ελλήνων, 20 λεπτά. Κεφαλή με περικεφαλαία του χάλκινου αγάλματος της Αθηνάς, 2ος αιώνας π.Χ., που βρέθηκε στα 1959 στον Πειραιά.

- **1969 (5 Μαΐου).** Αναμνηστική έκδοση για το 9ο Ευρωπαϊκό Πρωτάθλημα Αθλητισμού. Τέσσερις αξίες με ελεύθερο αθλητικό θέμα σχεδιασμένες από τους Γ. Βελισσαρίδη και Π. Γράββαλο. Το πρωτάθλημα έγινε στις 16 - 21.9.1969 στο Στάδιο Καραϊσκάκη.

- **1969 (28 Ιουνίου).** Έκδοση "Ελλάς και Θάλασσα". Σχεδίαση Π. Γράββαλος. Δραχ. 6. Έγχρωμο. Η ναυμαχία της Σαλαμίνας από πίνακα του Κ. Βολανάκη.

- **1973 (18 Απριλίου).** Κοινή έκδοση για τις εθνικές ενδυμασίες. Σχεδίαση Γ. Βελισσαρίδης, 3.50 δραχ., ενδυμασία Σαλαμίνας (γυναικεία).

- **1977 (22 Σεπτεμβρίου).** Κοινή έκδοση για τη νεοελληνική αρχιτεκτονική του 19ου αιώνα. Σχεδίαση, καλλιτεχνικό γραφείο ΕΛΤΑ, 2 δραχ., Εθνική Τράπεζα Ελλάδος στον Πειραιά (σχέδιο πρόσοψης, αμφισβητείται αν εφαρμόστηκε).

- **1979 (12 Μαΐου).** Επέτειοι και γεγονότα - Μέρος Α'. 2 δραχ., 75 χρόνια σιδηροδρόμων Πειραιώς - Συνόρων, 1904-1979. Ελεύθερη σύνθεση, σχεδίαση και προσαρμογή από τους καλλιτέχνες Παναγιώτη Γράββαλο, Βασιλική Κωνσταντινέα.

- **1980 (31 Οκτωβρίου).** Επέτειοι και γεγονότα - Μέρος Β'. Σχεδίαση και προσαρμογή, Π. Γράββαλος, Β. Κωνσταντινέα. 20 δραχ., 50 χρόνια Οργανισμού Λιμένος Πειραιώς. Ελεύθερη σύνθεση.

- **1982 (20 Σεπτεμβρίου).** Αναμνηστική έκδοση για τα 200 χρόνια από τη γέννηση του Γεωργίου Καραϊσκάκη, 2 αξίες των 12 και 50 δραχμών. Η πρώτη έχει τμήμα σχεδίου από τον πίνακα του Θεόδωρου Βρυζάκη με το στρατόπεδο της Καστέλλας. Η προσαρμογή έγινε από τη Β. Κωνσταντινέα.

- **1984 (20 Ιουλίου).** Έκδοση για την εκατονταετηρίδα των Ελληνικών Σιδηροδρόμων. Σχεδίαση Π. Γράββαλος. Εκτύπωση, Αλέξανδρος Μασούκης Α.Ε. Γραφικών Τεχνών. 30 δραχμές, Συρμός Πειραιώς - Πελοποννήσου.

- **1985 (1 Μαρτίου).** Έκδοση για το 16ο Ευρωπαϊκό Πρωτάθλημα Κλειστού Στίβου. Πέντε αξίες με αθλητικά σχέδια του Π. Γράββαλου. Οι αγώνες έγιναν στο νεόκτιστο Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας του Πειραιά. Οι 20 δραχ. το απεικονίζουν.

- **1985 (22 Νοεμβρίου).** Μπλοκ-φεγιά για το διεθνές έτος νεότητας. Σχεδίαση Π. Γράββαλος. Εκτύπωση ΑΣΠΙΩΤΗ - ΕΛΚΑ. 100 δραχ. Πανελλήνια έκθεση γραμματοσήμου - ΠΕΙΡΑΙΑΣ '85. Κόπela στεφανωμένη με λουλούδια, πίσω της, το

Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας.

- **1987 (2 Δεκεμβρίου).** Έκθεση για το ελληνικό θέατρο. Σχεδίαση, Β. Κωνσταντίνεα. Εκτύπωση, Μιχ. Α. Μοάτσος Α.Β.Ε.Ε. 7 δρχ., Αιμίλιος Βεάκης (1884-1951). 40 δρχ., Κατίνα Παξινού (1900-1973). 100 δρχ., Δημήτρης Ροντήρης (1900-1981).

- **1990 (11 Μαΐου).** 40 δρχ., αναμνηστική έκδοση, μνήμη Γρηγόρη Λαμπράκη (1912-1963). Ήταν βουλευτής Πειραιά.

- **1992 (12 Οκτωβρίου).** Κοινή έκδοση για τις πρωτεύουσες νομών. Σχεδίαση: Π. Γράββαλος. Εκτύπωση, Αλ. Ματσούκης. Κυκλοφόρησαν 12 γραμματόσημα σε 600.000 πλήρεις σειρές με οδόντωση. 10 δρχ. Πειραιάς, παλιό ρολόι. Έχουμε επίσης για το ίδιο πειραιώτικο γραμματόσημο σε 14.400.000 αντίτυπα χωρίς οδόντωση στα πλάγια. Αν και η σειρά εννοείται ότι δείχνει τα τωρινά χαρακτηριστικά στοιχεία των πόλεων, είναι ετεροχρονισμένη η παράσταση του ρολογιού, αφού ήδη έχει κατεδαφιστεί από το 1968. Έπρεπε λοιπόν να επιλεγεί κάποιο άλλο σύγχρονο μνημείο.

"Έλληνες Ηθοποιοί". Εκείνο με το Θανάση Βέγγο που γεννήθηκε στο Νέο Φάληρο στις 29.5.1927, κοστίζει 0,60 ευρώ και κυκλοφορεί σε 500.000 αντίτυπα.

Το 1960 ιδρύθηκε η Φιλοτελική Εταιρεία Πειραιώς (τώρα εδρεύει στην Κολοκοτρώνη 138), η οποία διοργάνωσε την Πρώτη Φιλοτελική Έκθεση Πειραιώς από 17 - 26.4.1962, την Α' Πανελλήνια Φιλοτελική Έκθεση, 23 - 30.4.1966 και άλλες επόμενες. Κυκλοφόρησε και το περιοδικό ΦΙΛΟΤΕΛΙΚΗ ΗΧΩ (1964-1985) σε 185 τεύχη, κάποια διπλά. Μια μεγάλη (δη φιλοτελική) έκθεση αφιερωμένη στη μαθητιώσα νεολαία πραγματοποιήθηκε στις 20.2/2.3 2007 στη Ελληνογαλλική Σχολή Saint Paul με τη συνεργασία της Π.Ε.Φ.Υ. ΕΛΤΑ.

Από το 1984 διαθέτουμε και τα γραμματόσημα που εκδίδουν οι αυτόματες ηλεκτρονικές μηχανές FRAMA με κωδικό για τον Πειραιά 006 (26.3.1984). Χρησιμοποιήθηκαν χαρτοταινίες και η εκτυπωτική ποιότητά τους δεν είναι καλή. Με αυτόν τον τρόπο η υπηρεσία εξέδωσε την ειδική έκδοση για την "Έκθεση Γραμματοσήμου ΑΘΗΝΑ - ΠΕΙΡΑΙΑΣ '85" (22.11-1.12.1985, πέντε

- **1995 (18 Δεκεμβρίου).** Έκδοση Φάρων της Ελλάδος. 80 δρχ., ο Φάρος της Ψυττάλειας (λειτουργεί από το 1856).

- **2002 (2 Ιανουαρίου).** Ελληνικοί χοροί. Αξία 0,02 ευρώ, χορός "Καμακάκι" από τη Σαλαμίνα, σε 3.000.000 αντίτυπα. Σχεδίαση - προσαρμογή, Μυρσίνη Βαρδοπούλου.

- **2005 (30 Νοεμβρίου).** Ιστορικά ποδοσφαιρικά και αθλητικά σωματεία. Αξία 4 ευρώ, Όμιλος Ερετών. Έτος ιδρύσεως, 1885. Απεικονίζεται το σήμα του.

- **2006 (29 Νοεμβρίου).** Ιστορικά αθλητικά σωματεία. Αξία 2,27 ευρώ. "Εθνικός". Επίσημα τον λέμε "Εθνικός Όμιλος Φιλάθλων Πειραιώς - Φαλήρου". Το σήμα με τα χρώματά του, μπλε - άσπρο.

- **2007 (2 Νοεμβρίου).** Ιστορικά αθλητικά σωματεία. Αξία 0,54 ευρώ. Το λογότυπο του Ολυμπιακού Συνδέσμου Φιλάθλων Πειραιώς, φυσικά σε χρώμα κόκκινο!

- **2009 .** Αναμνηστικό γραμματόσημο για το Πανεπιστήμιο Πειραιώς.

- **2010 (11 Φεβρουαρίου).** Ελληνική τέχνη. Η αξία των 0,58 ευρώ δείχνει το έργο του Γιάννη Τσαρούχη "Ναύτης που κάθεται στο τραπεζάκι" (1980).

- **2010 (16 Νοεμβρίου).** Νεότερα αρχιτεκτονικά μνημεία. Κλάση 0,20 ευρώ. Πολύ φτηνό σε αξία γραμματόσημο για το ακριβό μας Δημοτικό Θέατρο (δείχνει την πρόσοψη). Βγήκε σε 1.500.000 κομμάτια σε φύλλα των 25 τεμαχίων. Με χρυσά γράμματα η λέξη HELLAS και η τιμή. Σχεδίαση: Χρήστος Παπανικολάου. Προσαρμογή: Μυρσίνη Βαρδοπούλου. Διαστάσεις 30X42 χιλ. Κυκλοφόρησε και κάρτα μάξιμουμ prepaid σε 1.000 αντίτυπα. Τυπώθηκε στην Giesecke & Devrient Ματσούκης Α.Ε.

- **2011 (22 Νοεμβρίου).** Σειρά έξι γραμματοσήμων,

αξίες) και την κοινή έκδοση του 1991 στις 26.10 (με κωδικό 03 για τη Θεσσαλονίκη και 06 για τον Πειραιά). Στις 22.11.1995 έχουμε άλλη μια Πανελλήνια "Έκθεση Γραμματοσήμου ΑΘΗΝΑ - ΠΕΙΡΑΙΑΣ '95" με τέτοια γραμματόσημα και ειδικό προχειροσχεδιασμένο φυλλάριό. Αργότερα εκδόθηκαν με καλύτερη ποιότητα, γυαλιστερά. Στην καταγραφή μας μην εξαιρέσουμε και τις πολλές αναμνηστικές σφραγίδες και τους φακέλους που κυκλοφόρησαν από τα ΕΛΤΑ κατόπιν αίτησης διαφόρων πειραιϊκών φορέων για τις εκδηλώσεις ή τις επετείους ιδρυσής τους. Στα πρόσφατα χρόνια βγήκαν επίσης και τα λεγόμενα "εταιρικά γραμματόσημα" αρκετών πειραιϊκών ιδρυμάτων. Έτσι στα 170 χρόνια του Δήμου Πειραιά εκδόθηκε ένα φύλλο με τα 15 όμοια γραμματόσημα του 2003 των 0,47 ευρώ με παράσταση έναν στεφανωμένο αθλητή του Αλέκου Φασιανού και άλλα 15 όμοια με το παλιό ρολόι. Με πρωτοβουλία του Κεντρικού Ταχυδρομείου είχαμε στις αρχές του 2004 και το σε περιορισμένα αντίτυπα φύλλο με θέμα "ο Πειραιάς μας χθες - σήμερα" με το ίδιο γραμματόσημο των 0,47 ευρώ με 15 φωτογραφίες που απεικονίζουν κτήρια, αγάλματα, προτομές και τοπία του Πειραιά. Τελευταία έχουμε και άλλα φιλοτελικά είδη - λευκώματα - εταιρικά γραμματόσημα για διάφορες δημοτικές και λοιπές επετειακές εκδηλώσεις σε περιορισμένο αριθμό αντιτύπων.

Βλέπουμε λοιπόν ότι μέσα από το πολύχρωμο μωσαϊκό της θεματολογίας των ελληνικών γραμματοσήμων, εκείνα που έχουν πειραιϊκό ενδιαφέρον είναι ένα ελάχιστο ποσοστό, καμιά τριανταριά, αρκετά όμως να αποδείξουν την σπουδαιότητα του Πειραιά και τη συμβολή του στους εθνικούς αγώνες, στον πολιτισμό και στον αθλητισμό.

Σοφοκλής Ελευθερίου Βενιζέλος Η πολιτική διαδρομή. Το πρόσωπο. Η εποχή.

Επιστημονική επιμέλεια:

ΤΑΣΟΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΥΑΝΘΗΣ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ. Σελίδες 217.

ΕΚΔΟΣΗ: ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ

ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ & ΜΕΛΕΤΩΝ "ΕΛ.Κ.ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ"

Το παρόν βιβλίο, πρόκειται για ένα συλλογικό μελέτημα το οποίο αγγίζει τις δομές του πολιτικού συστήματος και τις πολύμορφες εξελίξεις της σύγχρονης Ελλάδας, θέτοντας στο πλαίσίό του και τη μορφή του Σοφοκλή Βενιζέλου.

Το βιβλίο, χωρίς να αποτελεί βιογραφία του Σοφοκλή Βενιζέλου, μελετά και εναποθέτει, κατ' αρχήν, βασικά ζητήματα που συνδέθηκαν και επηρέασαν το μελετώ-

μενο πρόσωπο και το οποίο αφού τα συνεκτιμήσεις μπορείς να ερμηνεύσεις επαρκώς την πορεία του άνδρα.

Επίσης, το βιβλίο μελετά και την πολιτική διαδρομή του Σοφοκλή Βενιζέλου ως εκφραστή μιας διακριτικής συνιστώσας του αστικού πολιτικού κόσμου και του φιλελευθέρου Κέντρου, που διαμόρφωσε εξελίξεις και κλήθηκε να ανταποκριθεί σε ποικίλες κοινωνικές ανάγκες, διεθνοπολιτικές πιέσεις και πολύπλοκα πολιτικά διακυβεύματα.

Τέλος, στο έργο αυτό, χωρίς να γίνεται μία πλήρης αποτύπωση της εποχής, καταγράφονται ερωτήματα και δίνονται πιστικές απαντήσεις για το ρόλο και τους βασικούς στόχους του Σοφοκλή Βενιζέλου ως σημαντικού ηγέτη της νεότερης πολιτικής ιστορίας της Ελλάδας.

Το εγχείρημα αυτό διευρύνει το πεδίο μελέτης, καλύπτει μέρος θεμάτων και ερωτημάτων που έχουν τεθεί για μια δύσκολη περίοδος της ελληνικής ιστορίας, ανανεώνει τον επιστημονικό λόγο και συνδέει την ελληνική ιστοριογραφία με την αντίστοιχη διεθνή.

αρχαιολογία ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

Εκδόσεις ΜΕΛΙΣΣΑ. Σελίδες 450

Παρά την οικονομική κρίση, ο εκδοτικός οίκος ΜΕΛΙΣΣΑ κυκλοφόρησε πρόσφατα ένα εντυπωσιακό βιβλίο-λεύκωμα που επιγράφεται "αρχαιολογία ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ".

Το πόνημα, ανήκει στη σειρά Αρχαιολογία, εκδόθηκε από τη γενική επιμέλεια και συντονισμό του καθηγητή Ανδρέα Γ.Βλάχοπουλου (όπως και οι δύο

άλλοι τόμοι της ίδιας σειράς που έχουν κυκλοφορήσει παλαιότερα: "Νησιά του Αιγαίου", "Εύβοια και Στερεά Ελλάδα") και συντάχθηκε από δεκάδα ειδικών.

Το βιβλίο αποτελεί το ηξικό των αρχαιολογικών χώρων της Πελοποννήσου. Αρχίζει με ένα γενικό κεφάλαιο που αναφέρεται στην ιστορική πορεία των πελοποννησιακών επαρχιών από την εμφάνιση του ανθρώπου κατά την Παλαιολιθική εποχή και μέχρι τα τέλη της Ρωμαϊκής (267 μ.Χ.) και συνεχίζει με τα επιμέρους κεφάλαια για κάθε νομό, στα οποία προηγείται πάντοτε υποκεφάλαιο με το ιστορικό και αρχαιολογικό περίγραμμα της περιοχής. Ο τόμος, είναι εμπλουτισμένος με πολλές και εξαιρετικής ποιότητας φωτογραφίες, συμπληρώνεται δε με επιλεκτική βιβλιογραφία και ευρετήρια, καθώς και με πίνακες των εικόνων, ενώ παρατίθενται και τα βιογραφικά σημειώματα των συνεργατών.

Η λαμπρή αυτή έκδοση εγγυάται μια αισθητική απόλαυση, προσφέρει στο ελληνικό κοινό ένα σημαντικό "εργαλείο" αυτογνωσίας και ταυτόχρονα αποτελεί ένα ξεχωριστό ανάγνωσμα.

ΧΡΗΣΤΟΣ Δ. ΔΙΟΝΥΣΟΠΟΥΛΟΣ Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΠΟΝ: Σελίδες 280

Το βιβλίο του κ. Διονυσόπουλου είναι προϊόν μακράς μελέτης και σχολαστικής έρευνας πηγών και βιβλιογραφίας, έρχεται δε να αποκαλύψει και διδάξει πολλά στοιχεία και να προσφέρει καλύτερη γνώση για ένα συμβάν που θεωρείται κοσμοϊστορικό.

Η μελέτη εξετάζει τα εξής ζητήματα σε ανεξάρτητα κεφάλαια: Η Περσική εκστρατεία του 490 π.Χ., Οι δρόμοι, Ο χρόνος, Ο τόπος, Πριν τη μάχη, Τα μνημεία, Η μάχη, Τα αναθήματα στους θεούς, Τα αίτια της ήττας των Περσών και η σημασία της νίκης, ενώ το βιβλίο έχει πλούσια εικονογράφηση και συμπληρώνεται από πλουσιότατη βιβλιογραφία και αναγκαία ευρετήρια των πηγών, αλλά και των προσώπων, τοπίων και όρων.

"Η Μάχη του Μαραθώνα" του κ.Διονυσόπουλου είναι ιδιαίτερος ενδιαφέρον πόνημα, καθώς φωτίζει όλες τις πλευρές της ιστορικής της αφήγησης. Άρτια όμως και ποιοτικώς εξαιρετική είναι και η σχετική έκδοση, που έχει παραληρήτως και τη μορφή λευκώματος.

Εν τέλει...

Νέο Αρχαιολογικό - Θεματικό Μουσείο

Εν τέλει... νέο Αρχαιολογικό - Θεματικό Μουσείο, πρόκειται να λειτουργήσει στο κτίριο "Καστράκι" της Πολιτιστικής Ακτής, με πρωτοβουλία του Ο.Λ.Π. Το κτίριο αυτό (7000 τ.μ.), το οποίο ανεγέρθηκε στη δεκαετία του 1980 και βρίσκεται σε οικόπεδο εμβαδού 9.760 τ.μ.,

Το νέο μουσείο προορίζεται να στεγάσει ορισμένα από τα 2.961 άγνωστα στο κοινό αντικείμενα τα οποία έχουν προκύψει από τις ανασκαφές της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας στην περιοχή, και που σήμερα βρίσκονται στις αποθήκες του Αρχαιολογικού Μουσείου Πειραιά. Τμήμα του άλλωστε θα αποτελεί αυτό το νέο μουσείο, ένα έργο με εξασφαλισμένη τη χρηματοδότηση. Το Συμβούλιο Μουσείων του υπουργείου Πολιτισμού μάλιστα ενέκρινε την μουσειολογική μελέτη την οποία εκπόνησε η ΚΣΤ Εφορεία Αρχαιοτήτων με επικεφαλής την προϊσταμένη κα **Στέλλα Χρυσουλάκη**.

- **"Μια πόλη για τον Πειραιά"**. Η ενότητα αυτή θα αναφέρεται στην ίδρυση και την οχύρωση του Πειραιά (τείχη της πόλης και Μακρά τείχη που συνέδεαν την πόλη με την Αθήνα) κατά τον 5ο π.Χ. αιώνα, όταν θωρακίσθηκαν τα τρία φυσικά λιμάνια του: Ο Κάνθαρος, η Ζέα και η Μουνικία, στα οποία εγκαταστάθηκε η ναυτική βάση των Αθηναίων ύστερα από προτάση του Θεμιστοκλή.

- **"Θαλασσοκράτειρα Πόλη"**. Εδώ συγκεντρώνονται όλα τα στοιχεία και ευρήματα για τους νεωσοίκους των λιμένων, τις μεγάλες εγκαταστάσεις στην ξηρά δηλαδή, όπου τραβούσαν τα πλοία όταν δεν ήταν στη θάλασσα. Μαζί παρουσιάζεται και η Σκευοθήκη του Φίλωνος όπου φυλασσόταν όλος ο εξοπλισμός των πλοίων.

- **"Το άρωμα του λιμανιού"**. Η ενότητα αυτή περιγράφει με νομίσματα, σταθμά (τα βάρη για το ζύγισμα), σφκώματα (τους μετρητές), ενεπίγραφους όρους και νόμους, πώς γίνονταν οι ανταλλαγές, πώς υποδέχονταν τα εμπορεύματα και πώς ελέγχονταν οι τιμές.

- **"Χάραξη της ουτοπίας"**. Η τέταρτη ενότητα αναφέρεται στην ιδανική πόλη, την οποία σχεδίασε ο Ιπποδάμος, όταν του ζητήθηκε να χα-

ράξει τον Πειραιά. Μία πόλη, που βασισμένη στις αρχές της ισονομίας και της δημοκρατίας αποτελεί εφαρμογή του περιήμμου ιπποδάμειου πολεοδομικού συστήματος. Στα εκθέματα περιλαμβάνονται: οδοδείκτες, αγγεία, εργαλεία υφαντικής, λυχνάρια, είδη αλιείας και εργαλεία από οικίες, μήτρες πήλινων πινάκων και ειδωλίων από τα εργαστήρια.

- **"Ανθρώπινες ιστορίες"**. Επιγραφές μετοίκων, επιτύμβιες στήλες με παραστάσεις οικογενειακού βίου, κοσμήματα και αντικείμενα καλλωπισμού, στεγγίδες, μυροδοχεία κ.ά που μαρτυρούν και περιγράφουν τη ζωή των ανθρώπων της αρχαιότητας που έζησαν στην πόλη.

Συνεργασία Δήμου Πειραιά με την ΕΑΧΑ Α.Ε. για την ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων της πόλης

Εν τέλει... με τη συνεργασία του Δήμου Πειραιά με την ΕΑΧΑ Α.Ε. (Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων & Αναπλάσεις Α.Ε.) θα πραγματοποιηθεί ο στόχος για την ενοποίηση των Αρχαιολογικών Χώρων Πειραιά, το "ζωντάνεμα" των δημοσίων χώρων (ιδιαίτερα αυτών που περιβάλλουν σημαντικές αρχαιότητες και μνημεία), καθώς και τη δημιουργία πολιτιστικών διαδρομών με ανάδειξη των μνημείων και ιστορικών τόπων της πόλης.

Στα μέσα Φεβρουαρίου 2013 πραγματοποιήθηκε στον Πειραιά με πρωτοβουλία του Δημάρχου κ. Βασίλη Μιχαλολιάκου για 2η φορά η συνάντηση εκπροσώπων του Δήμου Πειραιά και της ΕΑΧΑ Α.Ε., παρουσιάζοντας εκπροσώπων ΥΠΕΚΑ και ΥΠΑΙΘΠΑ/Πολιτισμός. Κατά την συνάντηση συζητήθηκαν θέματα σχετικά με την ανάδειξη του Πειραιά ως μητροπολιτικού κέντρου και πόλου έλξης πολιτισμού, τουρισμού και αναψυχής και η δημιουργία προϋποθέσεων για την αξιοποίηση των δυνατοτήτων της πόλης και του οικιστικού της πλούτου, καθώς και για την ανάσχεση των τάσεων υποβάθμισης.

Ο Ο.Λ.Π. χρηματοδοτεί αρχαιολογικές ανασκαφές σε τμήμα του Κονώνειου τείχους

Εν τέλει... τη χρηματοδότηση αρχαιολογικών ανασκαφών σε τμήμα του αρχαίου τείχους, το οποίο βρίσκεται στο νέο Σταθμό Επιβατών Κρουαζιέρας (Θεμιστοκλέους) αποφάσισε το Διοικητικό Συμβούλιο του ΟΛΠ Α.Ε. μετά από συμφωνία με το Υπουργείο Πολιτισμού.

Οι ανασκαφές θα γίνουν στο τμήμα από το Παλατάκι μέχρι το νέο Σταθμό το οποίο μέ-

χρι σήμερα δεν έχει ανασκαφεί και ο προϋπολογισμός του έργου ανέρχεται στο ποσό των 100.000 ευρώ.

Η αποκάλυψη και του υπόλοιπου τμήματος του Κονώνειου Τείχους θα ολοκληρώσει τις εργασίες της ΚΣΤ Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων στην περιοχή. Σε σύσκεψη μεταξύ της ΓΓ Πολιτισμού κ. Λίνας Μενδώνη, του Προέδρου και Διευθύνοντος Συμβούλου του ΟΛΠ Α.Ε. κ. Γιώργου Ανωμερίτη, των Προϊστάμενων των Τεχνικών Υπηρεσιών και της ΚΣΤ ΕΠΚΑ, αποφασίστηκε το συγκεκριμένο τμήμα του Κονώνειου Τείχους, το οποίο βρίσκεται στον χώρο πρόσδεσης των μεγάλων κρουαζιερόπλοιων, να παραμείνει ανοικτό και επισκέψιμο με μερική κάλυψη από ενισχυμένο γυαλί.

Το έργο της Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων και το νέο Μουσείο

Εν τέλει... στον υπέροχο κόσμο των εναλίων αρχαιοτήτων, αλλά και στον χώρο που θα τις φιλοξενήσει, επικεντρώθηκε η ομιλία της δρος Αγγελικής Σίμωση με θέμα "Η δράση και το έργο της Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων κατά την τελευταία πενταετία", στο Αμφιθέατρο του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου.

Η Προϊσταμένη της Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων μίλησε για τις υποβρύχιες έρευνες που έχουν γίνει σε όλες τις θάλασσες της ελληνικής επικράτειας με ιδιαίτερα σημαντικά αποτελέσματα για την υποβρύχια αρχαιολογία. Η έμφαση ωστόσο δοθηκε στο Νέο Μουσείο Εναλίων Αρχαιοτήτων, που προβλέπεται να δημιουργηθεί στο κτί-

ριο του Σιλό (Πύλη Ε2) στον Πειραιά. Ένα μουσείο μοναδικό τόσο για τα ελληνικά όσο και για τα διεθνή μουσειακά δεδομένα, αφού μέχρι στιγμής στη χώρα μας δεν υπάρχει όμοιό του, ούτε ως προς τη θεματολογία ούτε ως προς το εύρος των συλλογών του.

